

Vliv rodičovství na profesní přístupy pedagogů volného času

Alena Bílková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Alena Bílková**
Osobní číslo: **H22942**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Vliv rodičovství na profesní přístupy pedagogů volného času**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, pedagogiky volného času a rodičovství.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2011. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HELUS, Zdeněk, 2015. Sociální psychologie pro pedagogy: 2., přepracované a doplněné vydání. Grada. ISBN 978-80-247-9816-5.
- HENDL, Jan, 2023. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1968-2.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
- POSPÍŠIL, Jiří, 2023. Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6236-3.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem rodičovství na profesní přístupy pedagogů volného času. Věnuje se zkušenostem, které pedagogové volného času získali jako rodiče. V teoretické části je nejprve vymezena pedagogika volného času a kompetence pedagoga a jeho role. Dále se práce zabývá definicí rodičovství, styly ve výchově a jejich dopadem na vývoj dítěte. V neposlední řadě se práce soustředí na sociální pedagogiku a její význam v sociálním prostředí dítěte. V praktické části si práce klade za cíl zjistit, jak vnímají pedagogové volného času vliv rodičovství na profesní přístupy, jak ovlivňuje jejich přístup k dětem, komunikaci a jaké dovednosti využívají při práci s dětmi. Výsledky výzkumu mohou být přínosem pro školení se zaměřením na kompetence pedagogů volného času a inspirací pro vedoucí pracovníky.

Klíčová slova: rodičovství, pedagog volného času, sociální pedagogika, práce s dětmi

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the influence of parenthood on the professional approaches of leisure-time educators. It deals with experiences that leisure-time educators have gained through their roles as parents. In the theoretical part, the thesis first defines leisure-time pedagogy and the competencies of a leisure-time educator and their role. Furthermore, the thesis discusses the definition of parenthood, parenting styles, and their impact on child's development. Finally, it focuses on social pedagogy and its importance within the child's social environment. The aim of the practical part is to explore how leisure-time educators perceive the influence of parenthood on their professional approaches, how it affects their attitude towards children, their communication and what skills they apply when working with children. The research findings may provide insight for trainings focused on the development of leisure-time educators' competencies and serve as inspiration for managers and leaders in this field.

Keywords: parenthood, leisure-time educator, social pedagogy, working with children

Děkuji vedoucí své práce, PhDr. Skarupské, Ph.D., za vstřícný a ochotný přístup, cenné připomínky a odborný dohled. Děkuji svému manželovi za podporu a za vytvoření podmínek ke studiu. Děkuji své švagrové za emoční podporu a povzbuzování k dokončení práce. Děkuji také svým dětem, které byly motivací tuto práci dokončit. V neposlední řadě děkuji svým respondentům, kteří mi ochotně poskytli rozhovor.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	14
1.1 DEFINICE PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU	14
1.1.1 Působnost pedagogiky volného času.....	15
1.2 CÍLE PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU	15
1.3 FUNKCE VÝCHOVY VOLNÉHO ČASU	16
1.4 ROLE PEDAGOGŮ A JEJICH PROFESNÍ PŘÍSTUPY	17
1.4.1 Definice pedagoga volného času.....	17
1.4.2 Hlavní role pedagoga volného času	18
1.4.3 Přístupy pedagoga volného času	19
1.5 KOMPETENCE PEDAGOGA VOLNÉHO ČASU	20
1.6 VZTAH MEZI PEDAGOGIKOU VOLNÉHO ČASU A RODINOU	21
2 RODIČOVSTVÍ	22
2.1 DEFINICE A VÝZNAM RODIČOVSTVÍ.....	22
2.2 PŘÍSTUPY K RODIČOVSTVÍ.....	23
2.2.1 Intenzivní mateřství.....	24
2.3 VLIV RODIČOVSKÝCH ROLÍ NA OSOBNOST A PROFESNÍ ROZVOJ	25
2.3.1 Současný trend – odkládání mateřství.....	26
2.3.2 Možnosti sladění rodinných a pracovních rolí u pedagogů volného času.....	26
2.4 RODIČOVSTVÍ A JEHO DOPAD NA EMOCIONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI DĚTÍ.....	27
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	28
3.1 DEFINICE A VÝZNAM SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	28
3.2 VLIV SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ NA VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVU	29
3.2.1 Rodina jako základní výchovné prostředí	29
3.2.2 Role školy.....	30
3.2.3 Vrstevnické skupiny	30
3.2.4 Lokální prostředí	31
3.3 JAK SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA INTEGRUJE RODINNÉ A PROFESNÍ ASPEKTY	31
3.4 DŮLEŽITOST SPOLUPRÁCE MEZI PEDAGOGY A RODIČI	32
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4 METODOLOGIE.....	34
4.1 VYMEZENÍ TÉMATU	34
4.2 CÍL VÝZKUMU	35

4.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	35
4.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
4.5	METODA SBĚRU DAT	36
4.6	PŘÍSTUP K ANALÝZE DAT.....	36
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	38
5.1	POSTUP ANALÝZY	38
5.1.1	Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu	38
5.1.2	Čtení a opakované čtení	39
5.1.3	Počáteční poznámky a komentáře	39
5.1.4	Rozvíjení vznikajících témat	39
5.1.5	Hledání souvislosti napříč tématy	40
5.1.6	Analýza dalšího případu.....	40
5.1.7	Hledání vzorců napříč případy.	40
5.2	SEZNAM RESPONDENTŮ	40
5.3	PRVNÍ RESPONDENT PAN A.....	41
5.3.1	Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru.....	41
5.3.2	Analýza rozhovoru pana A.....	42
5.4	DRUHÁ RESPONDENTKA PANÍ B.....	45
5.4.1	Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru.....	45
5.4.2	Analýza rozhovoru pana B	46
5.5	TŘETÍ RESPONDENTKA PANÍ C	49
5.5.1	Témata a kódy, který vyplynuly z rozhovoru.....	49
5.5.2	Analýza rozhovoru pana C	49
5.6	ČTVRTÁ RESPONDENTKA PANÍ D	51
5.6.1	Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru.....	52
5.6.2	Analýza rozhovoru s paní D	52
5.7	HLEDÁNÍ SPOLEČNÝCH TÉMAT	55
5.7.1	Shrnutí výzkumu	59
5.8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI	60
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	SEZNAM OBRÁZKŮ	66
	SEZNAM TABULEK.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Téma rodičovství a práce s dětmi mě dlouhodobě zajímá, nejen z osobního, ale i profesního pohledu. V dnešní době je stále častěji slyšet, že se mladí lidé do rodičovství nehrnou a odkládají zakládání rodiny, nebo se pro děti vůbec nerozhodnou. Podle údajů Českého statistického úřadu porodnost v České republice klesá a věk matek při narození prvního dítěte se postupně prodlužuje. Na volnočasových akcích, kterých jsem se v rámci studia i praxe účastnila, jsem měla možnost hovořit s řadou pedagogů volného času a pozorovat jejich přístupy k práci. Opakovaně jsem se setkávala s odlišnými názory, které mě zaujaly a vedly k dalšímu zamyšlení. Někteří zastávali názor, že kdo nemá vlastní děti, nemůže dětem plně rozumět. Jiní naopak říkali, že bezdětní pedagogové mají více času a energie věnovat se své práci. Tyto protichůdné postoje mě inspirovaly k tomu, abych se tématem více zabývala. Vyvolávají otázky o tom, jakou roli hraje rodičovství v osobním i v pracovním životě, zejména u lidí, kteří se profesně věnují dětem.

V této bakalářské práci se zaměřuji na to, jak se rodičovská zkušenost promítá do profesních přístupů pedagogů volného času. Cílem práce není zjistit, kdo je lepším nebo horším pedagogem volného času. Absence rodičovské zkušenosti nijak nesnižuje kvalitu práce pedagoga. Důležitou roli zde hraje především osobnost jednotlivce, jeho přístup k profesi a ochota se neustále rozvíjet. Mým záměrem je zjistit, **jak pedagogové volného času vnímají vliv rodičovství na jejich přístup k dětem, styl komunikace a jaké dovednosti, které získali jako rodiče, využívají ve své praxi**. Ráda bych poukázala také na to, že rodičovství může být kromě životní výzvy i velkým přínosem pro profesní dráhu.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám pedagogikou volného času, jejím cílům a celkovým pohledem na práci pedagoga ve volném čase. Dále se snažím přiblížit, co obnáší rodičovství a jaké výzvy přináší. V poslední části teorie se věnuji sociální pedagogice a jejímu vztahu k dětskému prostředí. Praktická část pak představuje kvalitativní výzkum, který realizuji formou rozhovorů s pedagogy, kteří mají zkušenost s rodičovstvím. Rozhovory analyzuji metodou interpretativní fenomenologické analýzy, která spočívá v tom, že se snažím o nejlepší porozumění, jak respondenti popisují a prožívají svoji zkušenost.

Věřím, že výsledky mé práce mohou přispět k lepšímu porozumění v pedagogické praxi. Práce může napomoci odbourat předsudky, které se v této oblasti objevují a ukázat, že i rodiče mohou být kvalitními a inspirativními pracovníky s různými přednostmi a

zkušenostmi. Výsledky mohou být inspirací pro vedoucí pracovníky, kteří vytvářejí pracovní týmy ve volnočasových organizacích. Mohou jim pomoci lépe porozumět potřebám svým zaměstnanců a efektivněji s nimi pracovat.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

První kapitola této práce je zaměřena na roli pedagoga volného času. Nejprve je cíleno na základní definici tohoto pojmu, funkce a cíle a také kompetence, které jsou pro tento typ pedagoga důležité. Součástí bude i pohled na osobnostní rysy, role a společenské vnímání práce volnočasového pedagoga. Cílem této kapitoly je poskytnout komplexní vhled do charakteru práce pedagoga volného času a vytvořit jasnější představu o tom, co tento termín skutečně zahrnuje. Pro podrobnější pochopení bude kladen důraz na širší pojetí pedagoga volného času, protože v reálném prostředí organizací zaměřených na volnočasové aktivity se často setkáváme nejen s placenými odborníky, ale i s externisty či dobrovolníky, kteří přispívají k výchově ve volném čase.

1.1 Definice pedagogiky volného času

„Pedagogika volného času je jednou z pedagogických disciplín. Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času. Sleduje možnosti rozvoje osobnosti člověka v různých věkových obdobích – dětí, mládeže, dospělých v produktivním věku i seniorů ve volném čase.“ (Pávková, 2004, s. 8)

Já se zaměřím na děti a mládež. Pro lepší pochopení této kapitoly vymezím základní pojmy, které s pedagogikou volného času souvisí:

Volný čas – Hofbauer (2004) definuje volný čas jako čas, kdy člověk nevykonává činností pod tlakem závazků, jež vyplívají z jeho sociálních rolí. Pávková (2014) vysvětluje volný čas jako období, kdy si člověk svobodně volí aktivity, které jsou mu příjemné a přinášejí mu radost. Tyto činnosti slouží k odpočinku, obnově sil a osobnímu rozvoji. Volný čas zahrnuje rekreaci, zábavu a zájmové činnosti.

Výchova – proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji (Průcha et al., 2009).

Výchova ve volném čase – výchovný proces s důrazem na osobnost jedince. Důraz je kladen na motivaci, dobrovolnost, ...Není omezena věkem (Knotková, 2022). Hofbauer (2004) popisuje výchovu ve volném čase jako veškeré působení v časovém prostoru, který neslouží realizaci základních a biologických potřeb, ani školních nebo pracovních povinností.

Mimoškolní výchova – činnosti uskutečňující se mimo školu, např. ve sdruženích, zařízeních volného času (Hofbauer, 2004).

Výchova mimo vyučování – uskutečňování volného času mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování (Hofbauer, 2004).

1.1.1 Působnost pedagogiky volného času

Její působnost zahrnuje různá prostředí a oblasti života, která ovlivňují nejen jednotlivce, ale i širší společnost. Systém pedagogiky volného času je nedílnou součástí společenského uspořádání, života dětí a mládeže a výchovně-vzdělávacího systému. Je úzce propojen s jejich historickým vývojem, aktuálním stavem, strukturou společnosti i hodnotovým systémem (Hájek et al., 2008). Začaly vznikat sociální a výchovné prostředí, kde se uskutečňuje volný čas a rozvíjí. Pedagog volného času může působit v poměrně širokém spektru uplatnění. Vážanský (2001) je rozlišuje podle různých dimenzí:

Působnost	Popis
Podle zaměření	Sportovní kluby, rehabilitační centra, věznice, pečovatelské ústavy, muzea, hotely, média, dětské domovy, nemocnice, umělecké školy, hřiště, internáty, kurzy
Podle frekvence působení	Denní, týdenní, roční
Podle druhu klientů	Pro děti a mládež, dospělé, seniory, postižené, nemocné, delikventy
Podle funkce	Poradní, manažerská, pečovatelská, odborná, pořadatelská, moderátorská, výzkumná

1.2 Cíle pedagogiky volného času

Hlavním cílem pedagogiky volného času je vést jedince k efektivnímu využívání volného času a k pochopení jeho významu jako důležité životní hodnoty. Pedagogika volného času se proto zaměřuje na rozvoj schopností jednotlivců, které jim umožňují s volným časem smysluplně nakládat. Z obecného cíle tak vyplývá několik dílčích cílů, mezi něž patří naučit se odpočívat a relaxovat, osvojit si efektivní formy rekreace a pěstovat zdravé a aktivní zájmy (Pávková, 2014).

Dále se jedná o podporu jedinečných schopností a talentů jednotlivců, uspokojování a kultivaci jejich potřeb a rozvoj dovedností v rámci dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času. Součástí těchto cílů je i výchova k celoživotnímu vzdělávání, které jedince připravuje na aktivní a smysluplný životní styl, přispívající k jejich osobnímu růstu a spokojenosti (Pávková, 2014).

1.3 Funkce výchovy volného času

Výchova ve volném čase představuje specifickou oblast výchovy, která má své jedinečné cíle a přístupy. Tato forma výchovy je zaměřena na podporu osobního rozvoje a kvalitního využívání volného času. V této kapitole se budeme věnovat jednotlivým funkcím podrobněji. Vysvětlíme, jak výchova ve volném čase nejen rozvíjí schopnosti a dovednosti dětí a mladistvých, ale také přispívá k jejich fyzickému i psychickému zdraví, posiluje jejich sociální kompetence a působí jako účinný nástroj prevence rizikového chování.

Výchova ve volném čase má funkci výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní (Pávková, 2014):

Výchovně vzdělávací funkce: spočívá v cíleném ovlivňování osobnosti jedinců. Volný čas umožňuje rozvoj psychických, fyzických a sociálních aspektů osobnosti, včetně rozumových schopností, emocí a vůle. Úspěšné naplnění této funkce závisí na volbě pedagogických prostředků, které respektují specifika výchovy ve volném čase. Tento prostor podporuje seberealizaci, rozvoj zájmů, dovedností a sociálních vztahů. V zájmových skupinách se účastníci nenásilně učí sociálním dovednostem a vytvářejí vztah k celoživotnímu vzdělávání.

Zdravotní funkce výchovy ve volném čase podporuje zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj jedinců. Pedagog má k tomu mnoho příležitostí, jako je:

- vhodné uspořádání denního režimu podle věku a individuálních potřeb,
- zařazování pohybových aktivit, zejména u dětí školního věku,
- podpora zdravého stravování a vytváření zdravých stravovacích návyků,
- pěstování hygienických návyků a péče o tělo, osobní věci a prostředí,
- dodržování bezpečnostních zásad a hygienických předpisů,
- respektování psychohygieny, vytváření pohodového klimatu a řešení konfliktů.

Sociální funkce výchovy ve volném čase zahrnuje zajištění bezpečnosti a dohledu nad dětmi mimo vyučování, což je často považováno za klíčovou roli, zejména u školních družin. Tato funkce však také umožňuje navazování sociálních vztahů, přátelství a komunikaci s vrstevníky, kteří mají podobné zájmy. Účastníci se učí sociální percepci, komunikaci a rozvíjejí své schopnosti v rámci skupiny. Zařízení, kde děti tráví volný čas, mají také možnost vyrovnávat rozdílné podmínky rodinného prostředí, což dává dětem stejné příležitosti k využívání vybavení. Péče pedagoga může pomoci těm, kteří pocházejí z problematických rodinných poměrů.

Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá v předcházení negativním jevům, jako je agresivita, šikana, záškoláctví, experimentování s drogami nebo problémy v oblasti sexuality. Vhodně zvolené volnočasové aktivity slouží jako primární prevence, která pomáhá dětem vyhnout se špatným vzorům a patologickým jevům. Děti, které aktivně využívají volný čas a věnují se svým zájmům, mají menší pravděpodobnost, že se budou podílet na negativních projevech.

Řada autorů, co se věnují této oblasti se s tímto vymezením shodují. Nicméně v případě, že volný čas dítěte není naplňován aktivitami, které jsou žádoucí, má dítě sklon k patologickým jevům. Můžeme zde zařadit například agresi, záškoláctví, šikanu, gamblerství, pití alkoholu, používání drog apod. (Hájek et al., 2008)

1.4 Role pedagogů a jejich profesní přístupy

Pedagogové volného času hrají důležitou roli při organizaci a vedení aktivit, které podporují osobní, sociální a zájmový rozvoj dětí a mladistvých. Jejich práce spočívá nejen v přípravě smysluplných činností, ale také ve vytváření prostředí, které respektuje potřeby jednotlivců i skupin. Pro jasnou představu o tom, jak pedagog volného času může zasáhnout do osobního rozvoje dítěte, je potřeba porozumět náplni práce a profesním přístupům, které pedagog volného času používá. V této kapitole se zaměřím na hlavní role pedagogů volného času a přístupy, které uplatňují ve své každodenní praxi.

1.4.1 Definice pedagoga volného času

Pedagog je odborníkem, který se zabývá procesem výchovy a vzdělávání. Vzdělání, které potřebuje pro výkon profese je uvedeno v zákoně. Toto vzdělání přináší základní vědomosti z psychologie, pedagogiky, metodiky zájmových činností a metodiky her. Dále

jsou očekávány všeobecné znalosti, kulturní a společenská orientace. Důležité je, aby byl v zájmové činnosti takovým odborníkem, aby dokázal vést druhé (Knotková, 2022).

Na rozdíl od učitele v tradičním školním prostředí, který se zaměřuje především na výuku konkrétního předmětu, pedagog přistupuje ke vzdělávání komplexněji a klade důraz na individuální potřeby žáků. Tento širší přístup umožňuje pedagogovi ovlivňovat nejen akademický, ale i sociální a emocionální rozvoj žáků. Aktivita volného času pomáhají řešit negativní jevy mezi dětmi tím, že jim poskytují strukturované a smysluplné způsoby, jak trávit čas. (Hofbauer, 2004)

1.4.2 Hlavní role pedagoga volného času

Hlavní náplní práce pedagoga je organizace, vedení a podpora aktivit zaměřených na smysluplné využívání volného času dětí, mládeže i dospělých. Tato role zahrnuje nejen plánování a realizaci vzdělávacích, rekreačních či zájmových činností, tvorbu programů a metod, ale také vytváření podnětného prostředí, které podporuje rozvoj schopností, kreativity a sociálních dovedností účastníků (vyhláška 327/2005 Sb.). Pedagog má mnoho rolí, Knotková (2022, s. 39-40) ve své knize vyčetla nejdůležitější role pedagoga:

- **Diagnostik a poradce** (konzultant) – sleduje potřeby, zájmy a schopnosti účastníků volnočasových aktivit, aby aktivity odpovídaly jejich potřebám.
- **Simulátor, animátor a dramaturg** – vytváří modelové situace, hry, které napodobují reálné situace pro rozvoj dovedností. Povzbuzuje účastníky k aktivitě, zábavě a kreativitě. Tím udržuje jejich zapojení a motivaci. Plánuje a tvoří programy volnočasových aktivit tak, aby byly obsahově smysluplné a atraktivní.
- **Koordinátor a integrátor** – řídí spolupráci mezi jednotlivými účastníky, týmy nebo situacemi, zajišťuje hladký průběh aktivit. Podporuje zapojení všech účastníků, včetně těch s různými schopnostmi či zázemím, a vytváří harmonické prostředí.
- **Organizátor a administrátor** – plánuje, připravuje a provádí aktivity, včetně logistiky, materiálního zajištění a programu. Vede záznamy, spravuje dokumentaci, rozpočty a další administrativní úkoly spojené s provozem aktivit.
- **Reedukátor** – pomáhá účastníkům překonat jejich slabé stránky nebo problémy (například sociální, komunikační či pohybové dovednosti) prostřednictvím

cílených aktivit. Zaměřuje se na rozvoj a nápravu dovedností, které přispívají k lepší integraci do společnosti.

1.4.3 Přístupy pedagoga volného času

Pedagog volného času zastupuje důležitou roli v utváření prostředí, které podporuje rozvoj dětí mimo rámec formálního vzdělávání. Jeho přístupy odrážejí nejen obecné pedagogické principy, ale také specifika, které spojují prvky kreativity a individuálního přístupu. Jedná se i o vytváření důvěry, podpory a spolupráce mezi všemi zúčastněnými stranami. Proto se často prolínají se sociální pedagogikou.

V současné době se objevují nové formy práce s dětmi a mládeží, které reagují na aktuální potřeby společnosti. Zde se zaměřím na nové přístupy volného času, přičemž zdůrazním prvky sociální pedagogiky. Senter (In Pávková, 2008) popisuje inovativní formy práce s dětmi a mládeží, které mají několik klíčových charakteristik:

1. **Důraz na vztahy** – velká pozornost se věnuje vytváření kvalitních vztahů mezi pedagogy a mladými lidmi a mezi mladými lidmi navzájem. Tyto vztahy často bývají dlouhodobé až celoživotní a jsou založené na vzájemném respektu a důvěře.
2. **Spontánní vznik** – tyto aktivity často vznikají zdola jako místní iniciativy, které vycházejí z potřeb konkrétní komunity
3. **Specifické zaměření** – programy jsou obvykle cílené na konkrétní skupiny dětí a mládeže a řeší specifický problém, který je pro danou skupinu důležitý
4. **Mezigenerační charakter** – aktivity bývají řízené dospělými, ale zapojují mladé lidi do odpovědnosti za jejich realizaci, čímž podporují spolupráci mezi generacemi.
5. **Finanční omezení** – tyto aktivity často fungují s minimálním financováním, přičemž většinu práce zajišťují dobrovolníci.
6. **Odborná zranitelnost** – mnoho aktivit vzniká spontánně, což může vést k nedostatku systematického plánování, hodnocení efektivity či prostoru pro další vzdělávání pracovníků.

Jedním z možných přístupů k vedení zájmových aktivit je orientace na předávání konkrétních dovedností. Tento přístup je typický pro vedoucí, kteří vnímají svou roli

především jako trenéra, instruktora nebo lektora. Taková role je obvykle vhodná v kontextu vzdělávacích programů pro dospělé, například při rekvalifikaci nebo při rozvoji koníčků a zájmů (Kaplánek, 2019).

Pokud by však pedagog volného času, který pracuje s dětmi a mládeží, chápal svou práci výhradně jako předávání znalostí a dovedností, mohl by opomenout významnou výchovnou složku své profese. Tento přístup by z něj učinil spíše „didaktického technika“ – odborníka zaměřeného na efektivní zprostředkování informací a dovedností, avšak s omezenou reflexí širších pedagogických cílů (Kaplánek, 2019).

Dalším přístupem k profesi pedagoga volného času je koncepce animace, která vychází z předpokladu, že každý člověk v sobě nese skrytý potenciál schopností. Úkolem animátora je tento potenciál pomoci objevit, rozvinout a realizovat. Tato koncepce staví na důvěře v „dobré jádro“ každého jedince, což umožňuje animátorovi motivovat i ty, kteří si nevěří nebo si nejsou vědomi svých schopností (Kaplánek, 2019).

Posledním pojetím pedagogiky volného času, které lze identifikovat v českém kontextu, je pedagogika orientovaná na sociální vztahy a problémy mladých lidí. Tento přístup se zaměřuje na podporu jejich socializace, přičemž zvláštní pozornost věnuje těm, kteří čelí obtížím v této oblasti. Jedná se o formu sociálně pedagogické praxe (Kaplánek, 2019). Příkladem aplikace této pedagogiky může být činnost kongregace salesiánů Dona Boska nebo práce některých sociálních pracovníků v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež (NZDM). Tito odborníci se nezaměřují pouze na řešení aktuálních problémů mladých lidí, ale také na podporu jejich hledání životní vize a směřování (Kaplánek, 2019).

1.5 Kompetence pedagoga volného času

V pedagogickém slovníku od Průchy (2009, s.129) můžeme najít pojem kompetence v pedagogickém pojetí jako „*schopnost, dovednost, způsobilost, úspěšně realizovat nějaké činnosti, řešit určité úkoly zejména v pracovních a jiných životních situacích*“. Pedagog volného času pracuje s různorodými dětmi a mládeží. Jeho práce zahrnuje jak vzdělávací, tak i výchovnou, sociální a zábavní činnost. Pro zvládnutí těchto úkolů je důležité, aby měl určité osobnostní předpoklady. Ty se mohou rozdělit na tři skupiny (Knotková, 2022):

- 1) Mezi obecně pozitivní lidské vlastnosti lze zařadit například emocionální stabilitu, smysl pro spravedlnost, empatii, schopnost sebeovládání, altruismus a smysl pro humor.

- 2) Pro pedagogy a vychovatele jsou klíčové dovednosti jako efektivní komunikace, schopnost zvládat náročné situace, nekonfliktní přístup, optimistické a pozitivní naladění, odolnost, kladný vztah k lidem, opravdový zájem o druhé a kreativita.
- 3) Specifické nároky na pedagoga volného času a vychovatele zahrnují flexibilitu, schopnost přizpůsobit se, tvořivost, iniciativu, hravost, organizační schopnosti, příjemné vystupování a porozumění pro ostatní.

Ve spoustě publikacích se dočteme, že pedagog volného času by měl být dobrým člověkem. Hájek et. al. (2008) dále popisují, že by měl mít dobrou paměť, pozornost, schopnost prožívat i ovládat své emoce a měl by mít přiměřené volní vlastnosti. To znamená mít schopnost například motivovat se i v náročných chvílích, být důsledný při vedení aktivit, ale zároveň neztrácet lidský přístup a empatii.

1.6 Vztah mezi pedagogikou volného času a rodinou

Rodina představuje základní a primární prostředí, kde dítě získává své první zkušenosti a návyky, zatím co pedagogika volného času nabízí prostor pro rozvoj zájmů, socializaci a podporu individuálních schopností (Hofbauer, 2004). Zařízení zve rodiče a další členy rodiny, ukazuje dětem pozitivní vzory dospělých.

Hájek et al. (2008) v knize uvádí společný rys mezi rodičem a pedagogem volného času, a to je neformální typ vzdělávání. A to z toho důvodu, že u rodičů se nepočítá s pedagogickým působením na své dítě. Klade se důraz spíše na silné pozitivní emoční vztahy než na způsob metody výchovy. Ty se v rodinách velmi liší. Výchova ve volném čase je neformální, protože klade důraz na dobrovolnou účast ve výchovných činnostech. K méně formálnímu vztahu mezi pedagogem volného času a dítětem se přiklání i Pávková (2014), protože pedagog s dětmi sdílí společné činnosti a bývá přijímán jako partner. Pedagog volného času musí imponovat jako osobnost a umět motivovat jedince k činnostem (Hájek et al., 2008). Zařízení, kde probíhají volnočasové aktivity, zve rodiče a další členy rodiny, ukazuje dětem pozitivní vzory dospělých, což můžeme chápat jako spolupráci mezi rodinou a pedagogikou volného času.

2 RODIČOVSTVÍ

V této kapitole se zaměřuji na rodičovství jako na významnou životní roli, která ovlivňuje osobnost. Nejprve se věnuji definici a významu rodičovství, abych vytvořila teoretický základ. Dále zkoumám různé přístupy k rodičovství a jejich dopad na výchovu dětí. Následně se zabývám tím, jak rodičovské role formují naši osobnost a profesní rozvoj, přičemž zdůrazňuji dovednosti jako empatie nebo trpělivost. Na závěr se soustředím na vliv rodičovství na emocionální a sociální dovednosti, které jsou klíčové pro práci pedagoga.

2.1 Definice a význam rodičovství

„Rodičovství je významným projevem generativity dospělého věku, ale i specifickým způsobem naplnění intimacy, protože umožňuje vznik výlučné, hluboké citové vazby, většinou přetrvávající po celý život. Rodičovství je považováno za zcela přirozené, ne-li samozřejmé vyústění manželství, je jedním z hlavních důvodů k jeho uzavření. Může být zdrojem psychosociálního obohacení, ale zároveň představuje velkou zátěž.“ (Vágnerová, 2007, s. 108)

Haberlová (2003) ve svém článku představuje rodičovství jako instituci bez alternativy, kde touhu po dítěti lze naplnit pouze stát se rodičem. Zároveň zdůrazňuje, že rodičovství je trvalé a nezrušitelné. V životě jedince je rodičovství zásadním a nezvratným rozhodnutím. Rozhodnutí mít dítě je zásadnější, než vstup do manželství, protože na něj není možné se předem dostatečně připravit. Když se stane jedinec rodičem, získává dlouhodobou roli. A je jen na něm, jak tuto roli bude ve svém životě hrát. Rodičovství může představovat komplexní soubor rolí a odpovědností. Tento soubor má zásadní vliv na rodinný život i na profesní dráhu člověka. Občanský zákoník 89/2012 Sb. klade důraz na zajištění dobrých podmínek pro rozvoj dětí. Vyžaduje od rodičů materiální péči, výchovu, zajištění vzdělání a emocionální rozvoj dětí. Zákon upravuje odpovědnost rodičů za chování svých dětí a umožňuje soudní zásah v případě zanedbání rodičovských povinností.

O tom, zda se člověk stane rodičem, rozhoduje široké spektrum faktorů. Je to proces, který podléhá biologickým, psychologickým, ale i sociálním tlakům. Mateřství je přirozená součást života žen, avšak narůstá počet žen, které děti nechtějí (Jochmannová et al., 2023). Rozhodnutí stát se rodičem má zásadní vliv na individuální zhodnocení plusů a mínusů v rodičovství. Jako oběť můžeme považovat například zpomalení kariéry, finanční znevýhodnění, omezení osobní svobody nebo negativní dopad na partnerský vztah. Jako přínos můžeme brát osobní naplnění, rozvoj vztahů, rodičovství je známkou dospělosti a je

výzva. Dává lidem možnost poznat se navzájem tak, jak by to bez dítěte nebylo možné (Sobotková, 2001).

2.2 Přístupy k rodičovství

Již od útlého věku dítěte lze rozpoznat, v jaké rodině dítě vyrůstá, hlavně jakým stylem je vychováváno. Především zážitky z dětství jsou ovlivněny výchovným stylem rodičů. To, jak se k dětem chovala matka nebo otec. Jejich výchovný styl také závisí na jejich inteligenci a vzdělání. Výchovné postupy také může ovlivnit, jestli je rodičovství plánované nebo neplánované.

Jak jsme již zmínili na začátku, výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji (Průcha et al., 2009). Nyní se zaměříme na výchovné styly, které ovlivňují chování dětí. V rodinném prostředí i v praxi může být výhodou orientace ve výchovných stylech. Pedagogovi volného času to umožní lépe pochopit, proč se děti chovají určitým způsobem a adekvátně na ně reagovat. Podle toho, jaký výchovný styl rodič ve své výchově používá, ovlivňuje vývoj dítěte. Je důležité zmínit, že výchovné styly se mohou ve výchově propojovat, jelikož výchova dle rozdělení není jednoznačná. Často používané je starší rozdělení (Langmaier, 2006):

1. **Styl autoritativní** upřednostňuje bezpodmínečnou poslušnost, kdy je dítě podrženo autoritě rodiče. Dospělý s dítětem nediskutuje, vyžaduje absolutní uposlechnutí příkazů a zákazů.
2. **Styl liberální** klade důraz na volnost dítěte. Dospělý ponechává dítěti co největší svobodu v rozhodování o aktivitě.
3. **Styl demokratický** klade důraz na respektování dítěte. Dospělý vnímá dítě jako samostatnou bytost, která má právo o sobě rozhodovat, přičemž přihlíží na věk a na předpoklad, že dítě ponese následky za své jednání. Zároveň dítě poznává svou odpovědnost vůči ostatním lidem. Dospělý je zde spíše starší přítel, který má zkušenosti. Také klade důraz na společném řešení konfliktů a na význam společného rozhovoru. Tento styl se pokládá za nejvhodnější pro zdravý vývoj dítěte.

Tyto styly nevycházely z rodičovského chování, ale z pozorování stylu vedení v experimentálních dětských skupinách v 30. letech minulého století. Proto se později pátralo po jiných způsobech, jak posuzovat styl výchovy. Některé systémy byly založeny na

empirických údajích, které se získaly převážně z dotazování rodičů i dětí. I postupy statistického zpracování se liší. Z toho důvodu nedošlo k obecně uznávané klasifikaci výchovných stylů. Langmeier (2006) také popisuje tyto nevhodné styly výchovy nezdravé pro vývoj dítěte, které vycházejí z novějších rozměrů:

Výchova rozmazlující – je taková, kdy rodiče splní každé přání dítěte a dávají dítěti nadměrnou ochranu před všemi možnými nástrahami světa.

Výchova zavrhuje – rodiče odmítají a nesouhlasí s potřebami dítěte, často to však nepřiznají a zdůvodňují své chování potřebou kázně.

Výchova nadměrně ochraňuje – rodiče se snaží dítě nadměrně chránit před jakýmkoliv rizikem. Dítě nezíská dovednosti, které jsou důležité pro zvládání rizikových situací.

Výchova perfekcionista – rodiče vedou dítě k dokonalosti a špičkovým výkonům jak ve škole, tak doma i ve sportu. Často neúměrně k věku dítěte.

Výchova nedůsledná – rodič je na hranici mezi přísností a povolností. Nedůslednost může pramenit i z různého přístupu obou rodičů.

Výchova zanedbávající, týrající, zneužívající dítě, deprimující – tato výchova vysloveně ohrožuje vývoj dítěte.

Z toho plyne, že každý výchovný styl je specifický a má odlišné dopady na vývoj dítěte. Neexistuje jeden univerzálně správný přístup, protože každé dítě je jedinečné a vyžaduje individuální přístup. Důležité je, aby se výchovou zdravě podporovalo vývoj dítěte s dostatkem porozumění, lásky a zároveň s vedením k odpovědnosti a samostatnosti.

2.2.1 Intenzivní mateřství

V posledních letech se oblíbené postupy ve výchově mění. V psychologickém výzkumu mateřství, který nese název Jak to mají mámy (2018) se objevuje koncept intenzivního mateřství. Ten klade důraz na maximální podporu dítěte v jeho psychomotorickém a emocionálním vývoji již od raného věku. Tento přístup je charakteristický vysokým zapojením rodičů při organizaci aktivit, které mají podporovat rozvoj intelektuálních, sociálních i kreativních dovedností dětí. Rodiče, kteří tento přístup zastávají, se snaží dítěti poskytovat aktivity, které mají přispět k jeho všestrannému růstu. Typické jsou organizované činnosti, které zasahují do každodenního života a zahrnují cílené hry, cvičení či výuku dovedností. Tento trend zastává názor, že intenzivní stimulace od raného dětství dítěti zajistí lepší vyhlídky v životě. Zároveň odráží tlak společnosti na rodiče, aby poskytovali co nejlepší

podmínky pro rozvoj svých dětí. Křížková et al. (2008) ve své studii ukazují, že tento trend intenzivního mateřství v České společnosti vede k tomu, že matky jsou na delší rodičovské dovolené. To má velký dopad na jejich profesní život a znovu se začlenit na pracovní trh. Dlouhá intenzivní péče může snižovat profesní sebevědomí matek a zvyšovat jejich závislost na partnerech. Studie také upozorňuje na genderové stereotypy, které tento model posiluje. Ženy jsou více viděny jako primární pečovatelky, zatímco otcové zůstávají v roli hlavních poskytovatelů příjmů. Z pedagogického hlediska přináší intenzivní mateřství výzvu ve formě nalézání rovnováhy mezi strukturovanou výukou a volnou kreativní činností. Pedagogové volného času musí být schopni reagovat na potřebu dětí rozvíjet své schopnosti a zároveň jim poskytovat prostor pro spontánní hru a vlastní iniciativu.

2.3 Vliv rodičovských rolí na osobnost a profesní rozvoj

Rodičovská role představuje klíčovou součást identity dospělého člověka. Tato role má psychologickou a sociální hodnotu a je především biologicky podmíněna. Vágnerová (2007) ji charakterizovala v bodech:

1. Rodičovská role je **nadřazená**. Rodič je autoritou, která je dominantní a dítě je závislé na jeho péči a ve všem se mu podřizuje. Rodič téměř o všem rozhoduje.
2. Oproti jiným rolím dospělého člověka je rodičovská role **nevratná**. Člověk zůstává rodičem po celý život. Nemůže dítě vyměnit, kdyby byl nespokojený například s jeho vlastnostmi, kdežto partnera nebo profesi vyměnit lze.
3. Dítě spojuje rodiče poutem, které **nelze zrušit**. Dítě je pro oba rodiče společným potomkem.
4. Rodičovství **změní životní styl**, protože malé dítě je na rodiči absolutně závislé.

Profesní rozvoj nemusí vždy představovat formální vzdělávání, jako například školení a kurzy. Rozvíjet se může prostřednictvím zkušeností každodenního života, včetně rodičovství. Rodičovství je zásadní zkušenost, která ovlivní profesní dovednosti, zejména v práci s dětmi. Davies (2008) ve své knize zdůrazňuje, že lidé se nejvíce učí zkušenostmi, které získaly vědomě i nevědomě. Také autor upozorňuje, že většina získaných zkušeností pochází spíše z praxe než z formálního vzdělávání. Rodičovské zkušenosti lze velmi dobře využít v profesi pedagoga volného času, musí být však správně rozvíjeny a reflektovány. Z toho vyplývá, že životní zkušenost z rodičovství, představuje cenný zdroj profesního rozvoje, pokud je správně využívána.

2.3.1 Současný trend – odkládání mateřství

Rozhodnutí o tom, zda se stát rodičem se u současné generace liší od předchozích generací. Dříve byly děti vnímány jako ekonomická výhoda pro rodinu, v dnešní době mohou naopak představovat finanční zátěž. V současnosti je pořízení dítěte především výsledkem společné úvahy partnerů, kteří vycházejí z citových a psychických potřeb, což se odlišuje od dřívějších zvyklostí (Giddens, 2000). Trendem je v poslední době odkládání mateřství do vyššího věku. Podle údajů Národního informačního portálu průměrný věk prvorodiček v České republice vzrostl na 29,8 let, od roku 2000 narostl téměř o pět let. Současné je rozhodování o rodičovství obzvlášť náročné pro ženy působící ve školství, vědě či výzkumu, kde je kladen důraz na nepřetržitý profesní růst. Kariérní přestávky spojené s mateřstvím jsou v těchto oborech často vnímány jako překážka v profesním postupu, což situaci při plánování rodiny ještě více komplikuje (Sobotková, 2001). Z toho vyplývá, že rozhodnutí, zda mít dítě už dnes není samozřejmostí. Hraje v tom spousta věcí jako pocity a vztahy s partnerem, finanční situace a pracovní možnosti.

2.3.2 Možnosti sladění rodinných a pracovních rolí u pedagogů volného času

Rovnováha mezi profesním a rodinným životem je zásadní téma pro pedagogy volného času, především pokud jsou zároveň rodiči. Je velmi důležité najít způsoby, jak efektivně dosáhnout rovnováhy. Pedagogové volného času často pracují v odpoledních hodinách, nebo o víkendech. To může narušovat rodinný režim a běžné denní rutiny. Navíc práce s dětmi vyžaduje vysokou míru trpělivosti, angažovanosti a empatie, což může vést k psychickému přetížení a únavě. Rodič se může cítit vyčerpaný a omezený. Z toho důvodu je potřeba podpora jak ze strany zaměstnavatele, tak i ze strany rodiny. Zaměstnavatel může podpořit formou poskytnutí školení, kurzů, supervizí. Rodina může podporovat formou hlídání dítěte. Jedna z velkých výhod je u této profesi to, že dítě pedagoga může trávit volný čas v práci s rodičem.

V kontextu vztahu mezi pedagogikou volného času a rodinným prostředím považuji za důležité zmínit jeden úhel pohledu – flexibilitu. Ta může hrát důležitou roli při sladění pracovního a rodinného života. Podle poznatků z literatury „Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita“ (Křížková et al., 2006) jsou nedostatek flexibilních pracovních forem a genderové stereotypy v české společnosti často překážkou. Hlavně pro úspěšnou kombinaci pracovních a rodinných rolí. Nicméně

v pedagogice volného času mohou být tyto bariéry zmírněny. Pokud je pružná pracovní doba efektivně a dobře nastavena, umožňuje plánovat čas podle své potřeby. (Homfray, 2022)

Profese pedagoga volného času umožňuje často upravit pracovní dobu podle aktuálních potřeb rodiny a poskytuje prostor pro samostatné plánování činností. Toto hledisko snižuje tlak na souhru pracovního a rodinného života, který je podle dostupných studií jedním z hlavních stresorů rodičů.

Podpora flexibility v práci je podle odborných doporučení (Křížková et al., 2006) důležitým nástrojem pro zlepšení kvality života rodičů a jejich profesionální realizace. Pedagogika volného času tedy nabízí nejen zázemí pro rozvoj dětí, ale i prostředí, které je příznivé k životním situacím rodičů. Tento model můžeme doporučit jako inspirace pro ostatní profese, které hledají způsoby, jak přizpůsobit pracovní podmínky realitě moderní rodiny.

2.4 Rodičovství a jeho dopad na emocionální a sociální dovednosti dětí

Rodina poskytuje dítěti nejen základní biologické potřeby, ale především emocionální jistotu, sociální interakce a vzory chování, které formují vztahy s okolním světem (Vágnerová, 2012). Právě rodinné prostředí tedy výrazně ovlivňuje, jakým způsobem se u dítěte utvářejí sociální a emocionální dovednosti. Pokud však tyto podněty v rodině chybí, může dojít k psychickému strádání dítěte.

Je známo, že duševní strádání neboli psychická deprivace u dětí, je důsledkem nedostatku citových a společenských podnětů. Mohou zasáhnout jedince v každém věku, nicméně výzkumy ukazují, že v dětství je toto trápení obzvláště nebezpečné. A to z důvodu, že brzké dětství je považováno za základ vývoje lidské osobnosti. Studie ukazují, že děti, které vyrůstají bez rodičů nebo stabilních pečujících osob často trpí emočním a sociálním strádáním (Matějček, 2018). V takových případech mohou do života dítěte vstoupit jiné podpůrné faktory, které alespoň částečně nahradí chybějící rodinné zázemí. Jedním z nich jsou instituce věnující se organizaci volného času dětí. Instituce, které se věnují volnému času dětí, ovlivňují jejich sociální místo a také i schopnosti. V okamžiku, kdy má dítě problémy nebo ve škole, mohou volnočasové instituce zmírnit negativní dopady (Švecová, 2025). Tyto instituce zároveň umožňují dětem navazovat nové vztahy, rozvíjet komunikační dovednosti a učit se pravidlům spolupráce. Přestože podpůrné instituce hrají důležitou roli, nelze opomenout význam rodičovství jako základního pilíře výchovy a rozvoje dítěte.

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Sociální pedagogika je obor, který se stále rozvíjí. Zaměřuje se na výchovu, vzdělávání a sociální podporu člověka v různých životních situacích. Její důležitost roste zejména v kontextu práce s dětmi a mládeží, kde se spojují prvky formálního a neformálního vzdělávání, prevence sociálního vyloučení a podpory zdravého vývoje jedince. V oblasti pedagogiky volného času hraje sociální pedagogika významnou roli, protože pomáhá vytvářet bezpečné a optimální prostředí, které podporuje osobnostní rozvoj dětí a mládeže. Pedagogové volného času pracují s dětmi a s mladými lidmi z různých prostředí, často i s těmi, kteří se potýkají s nejrůznějšími životními výzvami. Ať už sociálními, výchovnými nebo emocionálními. Jejich role je o předávání znalostí, také jak dětem pomoci rozvíjet sociální dovednosti, budovat sebevědomí a vytvářet pro ně bezpečné a motivující prostředí, kde mohou smysluplně trávit svůj volný čas.

3.1 Definice a význam sociální pedagogiky

Definovat přesně a uceleně sociální pedagogiku je velmi obtížné. V odborné literatuře existuje více definic sociální pedagogiky. Jednotliví autoři ji vymezují s určitými odlišnostmi. Zakladatelem sociální pedagogiky, co se týče teoretického proudu i teoretické vědy, je Paul Natorp. Představoval sociální pedagogiku jako společensky podmíněnou mravní výchovu. Výchovou usiloval o zušlechtnění a sjednocení společnosti (Procházka, 2012). U nás byl první český sociální pedagog Gustav Adolf Lindner, který propojil individuální aspekty výchovné se společenskými (Lorenzová, 2023). Například Kraus s Poláčkovou (2001, s.12) popisují sociální pedagogiku jako „*disciplínu, která se zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti.*“ Matoušek (2003) ve svém Slovníku sociální práce definuje sociální pedagogiku jako vědní disciplínu, která identifikuje sociální faktory, které mohou negativně ovlivnit vývoj jedince, a na využívání metod, které tyto vlivy pomáhají zmírňovat. Bakošová (2005) ve své publikaci mimo jiné zmiňuje sociální pedagogiku, která zkoumá vztahy prostředí a výchovy. Zmiňuje Balážův výzkum, který se zabýval zpětnou vazbou mezi vztahem sociálního prostředí a výchovy v oblasti pracovní výchovy, volného času a zájmové činnosti. Jeho výzkum potvrdil vzájemné propojení a jejich působení na jedince. Podle něj je sociální pedagogika pedagogická disciplína, která na základě exaktních

poznatků řeší vztahy výchovy společnosti, podílí se na vymezování cílů výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačního procesu a přispívá k rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu v rodině, škole a ve volném čase (Baláž, 1991 in Kraus, 2001, s.11).

Sociální pedagogika má v dnešní době velký význam ve společnosti. Především v oblasti prevence sociálního vyloučení, podpory vzdělávání a osobnostního rozvoje jednotlivců. Její role je možné spatřit v různých oblastech, jako je školství, volnočasová pedagogika, sociální služby nebo komunitní práce. Hlavním cílem sociální pedagogiky je vytvářet podmínky pro optimální rozvoj člověka a jeho začlenění do společnosti.

3.2 Vliv sociálního prostředí na vzdělávání a výchovu

Sociální prostředí je jedním z důležitých faktorů, který ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte, jeho vzdělávací dráhu i proces výchovy. Sociální pedagogika se proto zaměřuje na takzvaně přirozená prostředí výchovy, mezi které se řadí rodina, škola, lokální prostředí, vrstevnické skupiny nebo prostředí výchovného využívání volného času (Lorenzová, 2023).

Každé dítě vyrůstá v určitém sociálním kontextu, který ovlivňuje jeho hodnoty, postoje, motivaci k učení i celkový přístup ke vzdělávání. Sociální prostředí tedy ovlivňuje nejen vzdělávací výsledky, ale také mezilidské vztahy, způsoby komunikace a celkové sociální chování dítěte. Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá formuje i jeho postoje k rodičovství v dospělosti (Matějček, 2017). Sociální prostředí však nemusí mít pouze pozitivní vliv. Nepříznivé sociální podmínky, například špatné rodinné zázemí, negativní vzory nebo nedostatek podnětů, mohou vést k problémům ve vzdělávání, nízké školní motivaci nebo dokonce k rizikovému chování dítěte (Bendl, 2003). Proto je důležité věnovat pozornost nejen škole jako instituci, ale také širšímu sociálnímu prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.

3.2.1 Rodina jako základní výchovné prostředí

Rodina je prvotním a nejvlivnějším prostředím pro formování osobnosti dítěte. Je to místo, kde se učí základním hodnotám, normám, pravidlům chování a způsobům komunikace. Rodiče jsou prvními vzory a autoritami, jejich přístup k dítěti může mít trvalý vliv na to, jaké vztahy bude dítě v budoucnu vytvářet a jak bude samo přistupovat k autoritám i k výchově. Socializace probíhá již v novorozeneckém věku, dětství je období, které je nejvíce intenzivní pro kulturní učení. Proto je rodina v této fázi nejdůležitější (Giddens, 2013). Dítě si utváří osobnost a rodina má možnost ji ve značné míře ovlivňovat (Kraus,

2010). Rodina tak vytváří základ, ze kterého dítě vychází do dalšího života. Ovlivňuje jeho chování, vztahy k lidem a jak se bude zapojovat do společnosti a vzdělávání.

3.2.2 Role školy

Škola jako výchovně-vzdělávací instituce představuje druhé nejvýznamnější prostředí po rodině, kde dítě získává nejen vědomosti, ale také návyky a dovednosti potřebné pro život ve společnosti. Vztahy mezi učiteli a žáky, klima školy či přístup pedagogů hrají klíčovou roli ve vzdělávacím procesu (Helus, 2015). Dítě je ve svém vývoji a vzdělávání ovlivňováno i dalšími školskými zařízeními, která doplňují nebo podporují školní vzdělávání. Podle školského zákona (561/2004 Sb.) jsou to zařízení, které poskytují služby a vzdělávání, podporují vzdělávání ve školách, zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči. Především se jedná o školní družiny, domovy mládeže, střediska volného času, dětské domovy, dětské domovy se školou a krizová centra. Kraus (2010) vymezil funkce, které by tato zařízení měla plnit a prostřednictvím nich propojovat požadavky jednotlivců i společnosti. Patří se funkce socializační, výchovná, pečovatelská, poradenská, rekreační, profesionalizační a selektivní.

3.2.3 Vrstevnické skupiny

K významným sociálním faktorům, které ovlivňují dítě v průběhu jeho vývoje, patří také vrstevnické skupiny. Jedná se o skupiny jedinců přibližně stejného věku, kteří sdílejí podobné zájmy, názory a způsoby chování (Kraus, 2010). Vrstevníci tvoří pro dítě důležitou součást sociálního prostředí dítěte zejména v období adolescence, kdy se dítě začíná více osamostatňovat od rodiny a orientovat se na své vrstevníky. Vrstevnické skupiny poskytují dítěti sociální oporu, pomáhají rozvíjet komunikační dovednosti, schopnost spolupráce, řešení konfliktů a orientaci v sociálních vztazích (Helus, 2009). Pozitivní vrstevnické vztahy mohou dítěti pomoci v adaptaci na nové situace, posilovat jeho sebevědomí a přispívat k úspěšnějšímu vzdělávacímu procesu. Naopak negativní vliv vrstevníků, například v podobě šikany nebo rizikového chování, může mít negativní dopad na školní výkon i duševní zdraví dítěte.

Do vrstevnických skupin se může zařadit i dětská a mládežnická hnutí a organizace, neboť mají jejich znaky. Mládežnická hnutí se vyhraňují vůči oficiálním normám (v minulosti „hippie“, ekologické hnutí cílí na ochranu životního prostředí (Greenpeace, Duha) nebo třeba skinhead, ti se vyznačovali především ve spojitosti s problematikou odlišné barvy pleti. Organizace na rozdíl od hnutí vyžadují členství. Skauting je jeden z nejstarších

organizací u nás, dále se zde může zařadit například Junák, YMCA, YWCA, Woodcraft aj. Je důležité říct, že mezi vrstevnické skupiny patří i sekty nebo radikální hnutí, které se řadí mezi rizikové skupiny. (Kraus, 2010)

3.2.4 Lokální prostředí

Lokálním prostředím se rozumí ohraničený prostor, kde žije skupina lidí, kteří se shodují v uznávání tradic, symbolů a hodnot. Kraus (2001) toto prostředí rozlišuje na městské a venkovské. Obě prostředí mají určité charakteristické znaky, kterým se vyznačují a které mají výchovný vliv i na utváření osobnosti dítěte. Kraus (2010, s. 99) uvádí tyto oblasti, ve kterých se projevují rozdíly:

- a) **Sociální přizpůsobivost** – městské děti a mládež jsou adaptabilnější, racionálnější, samostatnější, odbojnější, méně sebekritické a disciplinované.
- b) **Kontakty s lidmi, sociabilita** – ve městech existuje více kontaktů, ale méně osobních styků.
- c) **Míra radikalismu a konzervatismu** – obyvatelé venkova jsou konzervativnější, i když s rostoucí celkovou informovaností rozdíly pomalu mizí.
- d) **Životní aspirace** – náročnost na povolání, vzdělání je u městských dětí a mládeže vyšší.

Je důležité, aby pedagogové dobře poznali rodinné zázemí dítěte, ale i také prostředí, ve kterém žije. Je potřeba vnímat jeho specifika, hodnoty, sociální podmínky i materiální zázemí. Na základě těchto poznatků mohou pak lépe volit vhodné výchovné postupy, předcházet problémům, řešit vzniklé obtíže a případně kompenzovat nepříznivé vlivy prostřednictvím vhodných aktivit.

3.3 Jak sociální pedagogika integruje rodinné a profesní aspekty

Sociální pedagogika si uvědomuje, že na výchovu a celkový rozvoj dítěte nemá vliv jen škola, ale především rodina a lidé, kteří dítě v jeho životě obklopují. Rodina se považuje za primární činitel socializace, který zásadně ovlivňuje postoje, hodnoty a chování dítěte. Zároveň však sociální pedagogika poukazuje na to, že ne všechny rodiny jsou schopny poskytnout dítěti bezpečné a podnětné prostředí. V takových případech vstupují do života

dítěte pracovníci, kteří mají možnost určitým způsobem rodinné prostředí doplňovat, podporovat či dokonce kompenzovat jeho nedostatky.

Předmětem sociální pedagogiky jsou sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti (Kraus, 2001, s.14). To znamená, že sociální pedagogika se zaměřuje na to, jak prostředí, vztahy a společnost ovlivňují výchovu a utváření člověka. Jeho osobnosti, postoje, chování i hodnot. Jinými slovy, nestačí se dívat pouze na to, co a jak se učí dítě ve škole nebo co mu říkají rodiče. Sociální pedagogika zkoumá i to, jak působí parta kamarádů, podmínky, ve který dítě žije, rodinné zázemí, vliv médií, volnočasové aktivity nebo třeba i to, jaké má dítě možnosti a podporu ve svém okolí.

Podle Čábalové (2011) je úkolem sociální pedagogiky podpora jednotlivců i skupin v hledání jejich místa ve společnosti, pomáhá jim rozvíjet sociální dovednosti jako jsou komunikační dovednosti, rozvoj spolupráce, vztahy, podpora a pomoc druhým lidem. Sociální pedagogika si klade za úkol učit lidi orientovat se v problémech současné společnosti a hledat způsoby, jak k jejich řešení přispět.

Pedagogové hrají významnou roli v tom, že často navazují méně formální a přirozenější vztahy s dětmi. Proto mohou lépe zachytit problémy, které by například ve škole mohly zůstat skryté.

3.4 Důležitost spolupráce mezi pedagogy a rodiči

V sociální pedagogice se často zdůrazňuje význam spolupráce rodičů a školy či jiného zařízení. Součinnost mezi rodiči a pedagogy se považuje za důležité při řešení problémů i při podpoře pozitivního vývoje dítěte. Součástí jakékoliv interakce buď žák-učitel nebo učitel-rodič je komunikace. Tím se rozumí vzájemné dorozumívání, výměna informací (Vágnerová, 2007). Otevřená komunikace pomáhá předcházet konfliktům a nedorozuměním, posiluje důvěru a poskytuje možnost včas reagovat na případné problémy.

Práce učitelů nejen na školách, ale i pedagogů v zájmových zařízeních je bezpochyby velmi náročná. Především v přizpůsobení se dětem, jejím náladám, být neustále ve střehu, co se týče bezpečnosti a moci efektivně reagovat na různé situace. Frustrace učitelů často pramení z nedostatku spolupráce ze strany rodičů. Pokud rodiče ovlivňují dítě hodnotami, které jsou v rozporu s těmi školními, učitelé mají těžší cestu k žákovi. Zároveň mohou pociťovat negativní emoce, jako je vztek či znechucení, vůči rodičům, kteří se o vzdělávání dítěte nezajímají (Konůpková, 2019).

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

V následující části se podrobněji zaměřím na profesi pedagoga volného času a jeho přístupu. Budu zkoumat, jak vnímají promítání rodičovské role s rolí profesní. Nejprve vymezím téma, dále cíl výzkumu a výzkumné otázky. Poté představím výzkumný soubor a seznámím s metodou sběru dat. Následovat bude zpracování, vyhodnocení a interpretace dat.

4.1 Vymezení tématu

Využití volného času dětí je v dnešní době stále aktuálnější a diskutovanější tématem. Moderní společnost nabízí dětem široké možnosti trávení volného času, avšak zároveň s sebou přináší i rizika spojená s jeho neefektivním nebo nevhodným využíváním. Vzrůstající vliv moderních technologií, sociálních sítí a digitální zábavy často vede k pasivitě dětí, sociální izolaci nebo dokonce k rizikovému chování (Sadílková, 2021). Proto se zvyšuje význam pedagogů volného času, kteří pomáhají dětem objevovat smysluplné, obohacující a bezpečné aktivity mimo školní prostředí. Kvalitně vedený volný čas má totiž velký preventivní potenciál a může účinně předcházet sociálně-patologickým jevům, jako je vandalismus, závislosti nebo šikana (Jantová, Janto, 2012).

Tato bakalářská práce se zaměřuje na osobní zkušenost pedagogů volného času, kteří jsou zároveň rodiči. Práce zkoumá, jak rodičovská zkušenost ovlivňuje jejich pohled na práci s dětmi, jak se promítá do jejich rozhodování, komunikace a výchovného přístupu při práci v oblasti volnočasových aktivit.

Zkušenost s rodičovstvím je v této souvislosti vnímána spíše jako cenný přínos než jako překážka. V některých oborech bývá rodičovství vnímáno jako faktor, který může omezovat pracovní flexibilitu, nasazení, nebo časovou dostupnost. Naopak v oblasti pedagogiky volného času se tato životní zkušenost může stát cenným zdrojem empatie, trpělivosti a porozumění dětskému světu. Rodičovstvím člověk získá cenné osobní zkušenosti. Působí na emoční prožívání, uvažování, mezilidské vztahy a další role. Člověk má schopnost flexibility, empatie, dávání a přijímání (Vágnerová, 2010).

Odborný magazín RecruitingDaily uvádí, že řada studií prokázala hodnotu pracujících rodičů. Rodiče jsou často produktivnější, empatičtější, lépe zvládají více úkolů, mají lepší schopnost hospodařit s časem. Dále jsou častěji v kontaktu se světem a jsou ochotni zkoumat různé věci (Peters, 2021). V kontextu pedagogiky volného času tak rodičovská zkušenost může představovat důležitý faktor profesního rozvoje a osobního růstu.

Zjištění této práce by mohla být inspirací pro tvorbu vzdělávacích programů, pro přípravu školení a workshopů zaměřených na rozvoj profesních dovedností pedagogů volného času. Pokud se potvrdí, že rodičovská zkušenost přináší specifické výhody v práci s dětmi, mohlo by to motivovat ke vzniku podpůrných programů, které na tyto zkušenosti kladou důraz, podporují a dále rozvíjejí.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak pedagogové volného času vnímají vliv rodičovství na své profesní přístupy k dětem, jak se jejich rodičovská zkušenost promítá do stylu komunikace s dětmi a jaké přístupy nebo dovednosti získané v roli rodiče využívají při práci s dětmi.

4.3 Výzkumné otázky

1. Jak pedagogové volného času vnímají vliv rodičovství na profesní přístupy k dětem?
2. Jak se rodičovská zkušenost promítá do stylu komunikace pedagoga volného času s dětmi?
3. Jaké přístupy nebo dovednosti, které získali jako rodiče, pedagogové využívají při práci s dětmi?

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří pedagogové volného času, kteří jsou zároveň rodiči. Tito pedagogové pracují mimo školní prostředí a mají přímou zkušenost s výchovou vlastních dětí. Účastníky jsem vybrala metodou záměrného výběru vzhledem k charakteru výzkumu. Oslovila jsem pedagogy ze střediska volného času a plavecké školy.

Výzkumný soubor tvoří 4 pedagogové volného času ve věkovém rozmezí 33 až 63 let, z nichž všichni mají minimálně jedno vlastní dítě. Délka praxe účastníků se pohybovala mezi 18–43 lety. Účastníci byli informováni o účelu výzkumu a jejich účast byla dobrovolná. Zajištěna byla anonymita všech zúčastněných a souhlas s využitím údajů pro akademické účely.

Každý participant se věnuje jinému zaměření v oblasti kroužků nebo volnočasových aktivit. Nicméně náplň jejich práce i cílová skupina, je stejná. Všichni se soustředí na děti a mládež.

4.5 Metoda sběru dat

Vzhledem k výzkumnému cíli, kterým je hlubší porozumění zkušenostem pedagogů volného času, kteří jsou zároveň rodiči, jsem zvolila kvalitativní metodu sběru dat. Polostrukturované rozhovory jsem vybrala jako hlavní metodu, neboť umožňují hlubší vhled do osobních zkušeností účastníků a dávají prostor k tomu, aby účastníci mohli své zkušenosti popsat do hloubky a vlastními slovy. Polostrukturovaný rozhovor je způsob sběru informací, který využívá předem připravený seznam otázek jako rámec, ale zároveň umožňuje flexibilitu v průběhu rozhovoru. To znamená, že výzkumník má určené oblasti zájmu nebo otázky, ale může se během rozhovoru volně pohybovat mezi nimi a reagovat na odpovědi respondentů. Klíčové je klást otázky otevřeně, což dává prostor pro hlubší diskusi a umožňuje zachytit bohatství respondentových myšlenek a pocitů. Tímto způsobem lze získat komplexní a detailní informace o zkoumaném tématu (Švaříček a Šedřová, 2014).

Rozhovory jsem vedla jednotlivě a probíhaly ve formě osobních setkání, kromě jedné respondentky. S ní byl rozhovor realizován přes videohovor. Každý rozhovor trval přibližně 30-60 minut. Otázky jsem se snažila připravit tak, aby účastníkům poskytovaly prostor k popisu jejich zkušeností a reflektování jejich práce s dětmi ve světle jejich rodičovské role.

4.6 Přístup k analýze dat

Pro analýzu jsem zvolila interpretativní fenomenologickou analýzu (dále IPA), která je vhodná pro výzkum zaměřený na hloubkové porozumění individuálních zkušeností a vnímání účastníků. Klíčovým termínem je žitá zkušenost a výzkumná otázka je v IPA primárně zaměřena na porozumění individuální zkušenosti a jejímu významu nebo porozumění určitého fenoménu (Řiháček et al., 2013). Já se snažím porozumět subjektivním zkušenostem a interpretacím pedagogů volného času, kteří se stali rodiči. Konkrétně si kladu za cíl zachytit, jak se rodičovská zkušenost promítá do přístupu pedagogů volného času k práci s dětmi, zejména v oblasti komunikace a porozumění potřebám dětí mimo školní prostředí.

V rámci procesu IPA je důležitým aspektem práce s hermeneutickým kruhem a principem dvojité hermeneutiky. Tento proces spočívá v tom, že se respondent snaží porozumět své vlastní zkušenosti a tomu, co tato zkušenost pro něj znamená. Zároveň však výzkumník analyzuje nejen samotnou zkušenost respondenta, ale také způsoby, jakými respondent k tomuto porozumění dochází. Jinými slovy, výzkumník interpretuje to, jak respondent interpretuje svou zkušenost. Tím vzniká dvojitá hermeneutika respondent usiluje

o porozumění sobě a své zkušenosti, zatímco výzkumník se snaží pochopit tento proces porozumění z perspektivy respondenta (Řiháček et al., 2013).

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

5.1 Postup analýzy

U Interpretativní fenomenologické analýzy není dán přesný postup, avšak existuje doporučení, které uvádí Smith, Flowers a Larkin (2009 in Říháček et al., 2013). Protože jsem se s IPA setkala poprvé a nemám s ní žádnou zkušenost, rozhodla jsem se držet postupu dle doporučení.

5.1.1 Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu

Reflexi v knize vnímají jako nultou fázi v procesu analýzy. Autoři považují za důležité reflektovat jaký vztah máme s daným tématem. Proto jsem považovala za důležité zamyslet se nad osobním vztahem k tématu ještě před tím, než jsem přistoupila k analýze dat. Tato sebereflexe mi pomohla lépe pochopit, jak moje vlastní životní zkušenosti ovlivnily profesní přístup a pohled na práci pedagoga volného času. Považovala jsem za důležité intenzivně přemýšlet o tom, jak se rodičovství promítá do profesního života. Hlavně proto, abych mohla data interpretovat co nejvíce nestranně bez osobního názoru.

Postupovala jsem formou vnitřního dialogu a sama jsem si kladla otázky jako: „Jak mě rodičovství ovlivnilo v mém profesním životě? Co by se stalo, kdybych nebyla matkou? Jak se tyto zkušenosti promítají do mého přístupu k dětem ve středisku volného času?“ Při mých odpovědích jsem si dělala poznámky, aby mi to pomohlo lépe si myšlenky upořádat a uvědomit si některé důležité souvislosti. Práce s dětmi mě ani nenapadla a změna nastala ve chvíli, až jsem se sama stala rodičem. Mateřství mě přirozeně naučilo větší empatii a trpělivosti. Tyto vlastnosti vnímám za velmi důležité, především pro práci s dětmi. Samozřejmě jsem se začala více zajímat o vývojovou psychologii a o výchovu dětí. Najednou jsem děti začala vidět jinak. Začalo mě zajímat, co děti dělají, a hlavně jak se cítí a co potřebují, abych jim mohla nabídnout podporu a motivaci ke smysluplným aktivitám.

Díky tomu si uvědomuji, jak důležitý vliv může mít rodičovství na profesní postoje pedagogů. Zároveň si uvědomuji, že rodiče můžou přepínat mezi rolemi a perfektně práci oddělovat od profesního života. Zároveň jsem si vědoma, že by moje vlastní zkušenost mohla nechtěně zkreslovat interpretaci dat. Proto považuji za důležité se k této sebereflexi vracet i v průběhu dalšího výzkumu, abych zohlednila případné změny svého pohledu a zůstala co nejvíce otevřená různým pohledům ostatních pedagogů, kteří možná mají jiné zkušenosti.

5.1.2 Čtení a opakované čtení

Po dokončení rozhovorů jsem přistoupila k první fázi analýzy, která spočívala v opakovaném čtení přepisů. To mi umožnilo ponořit se hlouběji do světa respondentů a lépe pochopit jejich zkušenosti.

Když jsem četla rozhovor poprvé, soustředila jsem se na základní obsah. Chtěla jsem pochopit celkový text. Každým dalším čtením jsem se snažila respondenta více pochopit. Podtrhávala jsem si pro mě důležité výroky respondentů. S každým dalším čtením zvýrazněné pasáže přibývaly. Mým cílem bylo vcítit se do jejich situace a snažit se na svět dívat jejich očima.

S tímto postupem jsem začala vnímat detaily, které bych při letném čtení snadno přehlédla. Tímto opakovaným čtením jsem si vytvořila hlubší vztah k datům a získala jsem lepší představu o tom, jaké témata si zaslouží více pozornosti.

5.1.3 Počáteční poznámky a komentáře

Dalším krokem mé analýzy bylo psaní počátečních poznámek a komentářů k rozhovorům. V tomto okamžiku bylo potřeba, abych byla plně soustředěna a věnovala pozornost i těm nejmenším detailům, které by se na první pohled mohly zdát nepodstatné. Mým cílem bylo zachytit vše, co je v textu zajímavé, důležité nebo co by mě mohlo dovést k lepšímu pochopení zkušeností respondentů. Postupovala jsem tak, že jsem při čtení přepisu text podtrhávala a psala poznámky na okraje stránek nebo přímo mezi řádky. Měla jsem pocit, že příběhy respondentů začínám vidět z jejich vlastního pohledu. Někdy jsem k tomu použila i barvy, které mi pomohly zvýraznit pro mě zajímavé komentáře. Vyzkoušela jsem také rozdělení textu na odstavce, které jsem si četla jako samostatné jednotky. Díky tomu jsem objevila propojení mezi jednotlivými částmi rozhovorů, které by mi při běžném čtení mohly uniknout. Také mi to pomohlo se lépe orientovat v textu. Uvědomila jsem si, že analýza dat není jednorázový proces. K textu jsem se musela opakovaně vracet, protože každé další čtení přinášelo nové poznatky.

5.1.4 Rozvíjení vznikajících témat

Po detailní analýze poznámek a komentářů jsem pustila do dalšího kroku. Začala jsem formulovat vznikající témata. To zahrnovalo rozřazení původního množství dat a poznámek do jednotlivých skupin. Snažila jsem se je napsat tak, aby zachycovaly podstatu respondentovy zkušenosti a jeho vnímání vlivu rodičovství na profesní přístupy. Při této fázi

jsem už nepracovala tolik s přepisem rozhovoru, ale převážně se svými poznámkami a komentáři. Vytvořila jsem tak ucelená témata.

5.1.5 Hledání souvislosti napříč tématy

Poté, co jsem témata zformulovala, jsem přešla do mapování vzájemného propojení témat. Tedy jak témata vzájemně spolu souvisí. Při této fázi jsem se snažila pracovat hlavně s poznámkami a citacemi, které zachycovaly podstatu respondentových zkušeností. Nejdříve jsem si vytvořila seznam všech témat a zkoumala, která spolu přirozeně souvisí. Poté jsem vybrala ty nejdůležitější a rozdělila je do kategorií.

5.1.6 Analýza dalšího případu

Jakmile jsem zpracovala první případ, stejným způsobem jsem analyzovala další rozhovory.

5.1.7 Hledání vzorců napříč případy.

V závěrečné fázi jsem se vrátila ke všem individuálním analýzám a začala hledat vzorce napříč případy. Jak zdůrazňují Říhářek, Čermák a Hytych (2013), v této fázi je důležité identifikovat opakující se témata a nově nahlížet na zkušenosti jednotlivých informantů v kontextu ostatních výpovědí.

5.2 Seznam respondentů

Rozhovory jsem vedla se čtyřmi respondenty. Všechny rozhovory probíhaly v prostředí, které si zvolili sami respondenti.

	Pan A	Paní B	Paní C	Paní D
Věk	63	33	38	42
Vlastní děti	2	1	2	1
Délka praxe	43	18	15	27
Náplň práce	vedení táborů, chovatelského kroužku, modelářů, plánování akcí,	lyžařské kurzy, plavecké kurzy, plánování a organizace	enviromentální výchova, vedení kroužků, horolezectví,	Vychovatelka ve školní družině,

	správa externího střediska, organizace akcí, vedení externistů	akcí, sportovní kroužky	vedení táborů jak pobytových, tak příměstských, plánování a organizace akcí	externě vedení táborů
--	---	----------------------------	---	--------------------------

Tabulka 1 Seznam respondentů

5.3 První respondent pan A

S prvním respondentem jsem se potkala přímo ve středisku volného času v jeho kanceláři. Oslovila jsem ho na doporučení své kolegyně. Také jsem ho požádala o rozhovor proto, že jsem věděla, že strávil dva roky na mateřské dovolené. Usoudila jsem, že může být přínosem pro můj výzkum. Respondent má pověst řečníka, který si velmi rád povídá. Protože jsem rozhovor vedla poprvé v životě, rozhodla jsem se, že právě s tímto respondentem udělám první rozhovor. Pan A na mě působil velice vyrovnaně, ochotně a šlo poznat, že má letitou praxi. Je velmi oblíbený nejen u dětí, ale i u svých kolegů. Rozhovor probíhal v přátelském duchu a trval 58 minut.

5.3.1 Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru

Práce s dětmi a její naplnění	Radost z interakce s dětmi, osobní naplnění, oboustranná energie, budování přátelství, udržování svěžího myšlení, neustálá pozornost, náročné programy.
Rodičovství a pedagogická praxe	Větší empatie, trpělivost a pokora, použití rodičovských zkušeností v práci, pochopení dětského chování a potřeb, vyškolení vlastními dětmi, malé dítě je „kopírka“, vliv rodičů na chování dětí, děti si to „táhnou“ z domova.
Styl komunikace	Metoda „brutální laskavost“, nastavení pravidel, komunikace přizpůsobená věku dítěte, rozhodnutí nese následky.
Výchova a motivace	Demokratická výchova, domluva, vedení a podpora k zodpovědnosti, důslednost a spravedlnost, učení respektu, individuální

	přístup, „zdravá“ výchova, vedení k povinnostem.
Řešení problémů	Snaha pochopit příčiny chování, vcítění se do dítěte, komunikace s rodiči, domluva, vymezení hranic.

Tabulka 2 Téma a kódy pana A

5.3.2 Analýza rozhovoru pana A

Práce s dětmi a její naplnění

U pana A je zjevné, že práce s dětmi je pro něj celoživotní cesta. Již od mala byl veden k volnočasovým aktivitám *„sám jsem si doma četl pohádky...Foglar psal o skautingu...existoval tehdy Mladý hlasatel a on vytvořil kluby prostě čtenářů ...a to mě jako hrozně oslovilo“*. Respondent má radost z interakce s dětmi *„...já mám prostě děcka rád jako lidské bytosti, jo, že mě přijdou úžasní“*. Zároveň si uvědomuje, že je to práce náročná, která ho ale i energicky dobíjí *„nám chudákům dospělým vysávají tu energii,...spoustu té energie zase získám,...během pěti minut jsou zregenerovaní, zatímco já bych si potřeboval hodinu zchrupnout.“* Respondent vnímá svou zkušenost s dětmi za náročnou i z důvodu neustálé pozornosti: *„tak já musím být neustále ve střehu...člověk to pořád musí hlídat...“* Pan A také vnímá, že díky práci s dětmi si udržuje vitalitu a přispívá mu to k aktivnímu myšlení: *„myslím si, že to udržuje svěží myšlení, ...minimálně mě to nutí jít s dobou, jo, abych věděl, o čem mluví“*. Díky tomu má potřebu se neustále zdokonalovat. Cítí jako nutnost se přizpůsobovat moderním technologiím. Jako velkou hodnotu vidí respondent v navazování dlouholetých přátelství: *„tak to obohacování, spousta jako celoživotních kontaktů a i kamarádů...mám jako spoustu dobrých kamarádů, mezi těma dětma, které už dneska nejsou děti, jo, se kterými jsem strávil spoustu času buď v kroužku nebo na táborech...“* Je zjevné, že pro něj děti nejsou jen „účastníci aktivit“. Celkově lze z výpovědi pana A říct, že práce s dětmi ho naplňuje celý život a zároveň i formuje jeho osobnost.

Rodičovství a pedagogická praxe

Pan A vnímá, že malé děti naučí člověka trpělivosti, pokory a určení priorit: *„úplně malé děti člověka naučí nedávat velkou váhu na svoje potřeby, jo, že to je že je člověk unavený, nebo nemocný nebo že úplně není v pohodě, tak to dětem je jedno. Zvlášť ty malé, ty žijí v zajetí svých potřeb, a to si člověk uvědomí, že je třeba postarat se o toho malého člověka nejdřív a pak je čas na vlastní potřeby a potíže...a naučili mě paradoxně větší trpělivosti, jo*

a takové pokory“. Důležitým přínosem rodičovství do práce respondent považuje zkušenosti s výchovou s vlastními dětmi. Jako pedagog volného času působil pět let předtím, než se stal rodičem. Díky tomu, že se stal otcem více pochopil dětské chování: „*víc si to člověk uvědomí s těma vlastníma teda...ty vlastní děti mě hodně vyškolily...člověk fakt přijde na to, jak to člověk jako dítě má...*“ a zkušenosti používá i v profesní praxi. Uvědomuje si, že děti přejímají vzorce chování z domova: „*...a pomohlo mi to potom v té praxi, že si člověk uvědomí, že to malé dítě je vlastně kopírka...prostě kopíruje to, co vidí kolem sebe*“ a tyto poznatky se mu promítají v práci: „*...pak když mluvím s tím rodičem, tak mě jako hodně věci dojde, jo. Protože my řešíme věci, které oni si dotáhnou z domova*“. Pan A vnímá dítě nejen jako jedinečnou osobu, ale i jako odraz prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Pochopil, že problémy, se kterými se u dětí setkává, jsou zakotveny v domácím prostředí. Zkušenosti, které získal výchovou vlastních dětí aktivně využívá v práci.

Styl komunikace

V komunikaci s dětmi jak svými, tak v práci, pan A zastává metodu „brutální laskavosti“, která spočívá ve vymezení jasných hranic a pravidel, ale zároveň dětem dává dostatek prostoru pro vlastní rozvoj, nápady a rozhodování: „*jsem zastávce metody, kterou Marek Herman nazývá Brutální laskavost, ...vždycky začínáme tím, že nastavujeme pravidla, na kterých se spolu jako domluvíme...*“ V přepisu výpovědi jsem kód pojmenovala „nastavení pravidel“ a použila jsem ho mnohokrát. Z toho vyplývá, že pan A považuje za důležité v komunikaci si ujasnit věci, o které se později opírá. Tuto metodu aplikoval v komunikaci se všemi dětmi. V dodržování pravidel je pan A striktní hlavně v oblasti bezpečnosti. Tam nenechává prostor pro diskusi a vyžaduje respekt: „*...v případě, že jsme v prostředí, které by mohlo být jako nebezpečné, nebo já mám potřebu sdělit, že určité věci v tom prostředí, kde jsme podnikat nebudou, protože z mého pohledu je to nebezpečné, tak žádná demokracie, žádné vyjednávání*“. V případě, že děti smluvené pravidla porušují, využívá respondent jejich rozhodování ve svůj prospěch: „*já mám potom tu výhodu jako jim říkat – my jsme si nastavily pravidla, vymysleli jsme je společně, a tak by bylo dobré je teďka dodržovat, ...rybník je zakázaná zóna.*“ Respondent si uvědomuje, že komunikace s malými dětmi se liší od komunikace se staršími dětmi. Dokáže efektivně komunikaci přizpůsobit k potřebám dětí: „*...v těch oblastech, kde to má smysl a kde to odpovídá jejich věku a schopnostem...*“ U pana A je zjevná asertivní komunikace. Respektuje potřeby dětí, vyslechne je a zároveň myslí i na své potřeby. Například co se bezpečnosti týče a plynulého chodu. Tento pedagog umí jasně a výstižně dát najevo své potřeby a zároveň vyslechne potřeby ostatních. „*...věci,*

o kterých debatujem, tak to jsou ty, jak bude probíhat ten náš život tam, ...jdeme vymýšlet, jak to uděláme, aby nám tam bylo spolu dobře, ...musíme si ty věci pojmenovat, mluvit o nich...“

Výchova a motivace

Pan A má za sebou výchovu dvou vlastních dětí, s dětmi strávil dva roky na mateřské dovolené. Dodnes na to vzpomíná jako na nejlepší léta svého života. Z výpovědi pana A plyne, že zastává participativní výchovu. Což znamená, že dětem umožňuje podílet se na rozhodování, ale mají jasně dané mantinely. Pan A mluvil hodně o jasně vymezení hranic jak z hlediska bezpečnosti, tak i z morálních hodnot: „*rybník je zakázaná zóna, ...ta oblast, o které se nediskutuje je ta, že večerka je v 22 hodin, ...jezdí k nám na víkendovky chlapec, který má mentální i tělesné handicap a tam je jako jasná zpráva směrem k dětem, že to je člověk, z kterého si nikdo nebude dělat legraci. Nikdy. Za žádných okolností.*“ Pan A také zdůrazňuje vedení dětí k zodpovědnosti. Nejen k zodpovědnosti za sebe, ale i za ostatní a za prostředí, v kterém žijí: „*A taky si myslím, že když se děti jako vychovávají tímhle stylem, že za ně všechno nemusíme dělat, jo, že mají děti doma svoje povinnosti i tady i v práci...Když to vztáhnu na zoo koutek, tak tam mají děti taky povinnosti. Nechodí si jenom hrát, jo, pracujeme s živými tvory a oni ví, že když přijdou do kroužku, tak máme povinnost se o zvířata postarat...stejně tak by měly mít děti povinnosti doma i ti malíci, ti můžou vykonávat nějaké domácí práce nebo při nich pomáhat...*“ Pan A rozlišuje možnosti dětí v různém věku. Respondent také vnímá, že je důležité děti vychovávat s ohledem na jejich věk a schopnosti: „*jo a rozhodovat o tom, že budou pít alkohol a kouřit a hulit trávu, to ať nehledě na jakékoliv úmluvy nebo tak, tak to je pro mě jednoznačné rozhodnutí, které má udělat dospělý člověk, ne dítě...v šesté třídě by mělo být dítě schopno udělat rozhodnutí, když jde ven jak se obleče...*“ Učí děti rozlišovat, co je přijatelné, a že některé hranice jsou pevně stanovené bez možnosti vyjednávání: „*jasně, tak doma vám to tolerují, ale jako nemůže se to odehrávat v okamžiku, kdy jste se mnou...prostě nastavené pravidla jsem měl i doma s dětma. To jsme jako s dětma nikam nepsali, ale oni dobře věděly, že jsou věci, o kterých se prostě jako nediskutuje...*“ Pan A usiluje o demokratickou výchovu, která vede děti k odpovědnosti, rozhodování o určitých věcech, ale zároveň děti usměrňuje jasnými pravidly a důsledností. Celkově jeho výpověď potvrzuje, že pedagogika volného času a výchova jde spolu ruku v ruce. Má edukativní vlastnosti, přitom u dětí rozvíjí zodpovědnost, respekt a spolupráci. To jsou vlastnosti, které jsou cenné pro budoucí život dětí.

Řešení problémů

Tak jako k rodičovství, tak i k pedagogice volného času patří řešení problémů. Pan A má v hlavě jasno. Ve výpovědi jsme narazili několikrát na situace, které musel řešit a nebyly jen pozitivní. Proto mi vyplynulo z výpovědi toto téma. V každém případě zvolil přístup, kde se snažil děti pochopit: *projevuje, ...že když jako si říkám proč se dítě projevuje tak, jak se projevuje, ... děti mnohdy ty problémy, které s nima řešíme, ony jsou v tom jako nevinně, ...mě hrozně zajímá a baví to, proč lidi a děti se chovají tak, jak se chovají. Jo, nebo proč dělají ty věci.*“ Jak jsem již zmínila výše, problémy řešil domluvou jak s dětmi, tak s rodiči. Ten samý přístup aplikoval jak v soukromém, tak v pracovním prostředí. Všeobecně pan A má vyvážený přístup k řešení problémů. Namísto přímého trestání dává přednost domluvě a podporuje zapojení dětí do řešení situací: *„jestli jste si nevzali pláštěnky a deštníky, je to špatné rozhodnutí, které potom už nepude zvrátit...bylo to pro ně ponaučení pro příště, ...alkohol, lehké drogy a no, řešili jsme to s pomocí těch nastavených pravidel, ...většinou jsme se jako domluvili...”*

5.4 Druhá respondentka paní B

Druhý rozhovor probíhal s paní B opět ve středisku volného času, kde mě pozvala do její kanceláře. Druhou respondentku jsem oslovila z důvodu, že je rodičem teprve 4 roky a mohla by být svými zkušenostmi přínosem pro výzkum. Respondentka disponuje se zkušenostmi nejen před tím, než se stala rodičem, ale i po mateřství. Jako cenný přínos vidím to, že může vidět své profesní přístupy z jiných úhlů a má je čerstvě v paměti. S paní B byl rozhovor opět příjemný a trval 31 minut.

5.4.1 Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru

Vliv rodičovství na pedagogickou praxi	Změna přístupu k dětem, větší empatie, pochopení potřeb dětí, snížení přísnosti, sebezdokonalování
Vnímání pedagogické profese	Osobní naplnění, radost z pokroku, přirozená součást života, laskavý přístup
Práce s dětmi	Individuální přístup, pozitivní motivace, empatický přístup, vcítění do dětí, respektování potřeb dětí, pocit lítosti

Slad'ování pracovního a rodinného života	Časová náročnost v práci, zapojení dítěte do pracovního prostředí, rodina jako opora, dítě ve volnočasových aktivitách
Komunikace a řešení problémů	Odlehčení situace humorem, vcítění do dětí, přirozená komunikace, příjemné prostředí, dohoda s rodiči

Tabulka 3 Téma a kódy paní B

5.4.2 Analýza rozhovoru pana B

Vliv rodičovství na pedagogickou praxi

Paní B nebyla na to stát se rodičem ještě připravená, její těhotenství nebylo plánované. Postupem času paní B prošla výraznou proměnou v mnoha ohledech: „...v první řadě jsem se s tím musela teda velmi vyrovnávat. Bylo to nečekané, nebylo to plánované, ale potom jsem se začala jako hodně těšit ...Ale to, kdyby se nám dcerka nestala, tak ani nevím jestli bysme měli,...prostě malá se stala, ... A potom jsem si říkala už jako věk asi je, ale ve mně to nebylo.“ Respondentka vnímá jako nejzásadnější vliv rodičovství v pedagogické praxi na změnu přístupu k dětem. Sama přiznává, že měla spíše direktivní přístup a méně vnímala potřeby dětí: „Asi mi to dalo to, že jsem se k těm dětem trochu začala chovat jinak... jsem vždycky bývávala přísná, ...neuvědomovala jsem si, že děti mají jiné potřeby a nedělají to naschvál, ... že když jsem se stala matkou, tak jsem měkčí. Ted' tu práci vnímám tak, že v tom vidím, tehdy jsem asi to neviděla, nebo jsem možná jsem to nechtěla vidět...“ Paní B pociťuje větší empatii a větší citlivost vůči potřebám dětí a jejich emocím. „...Být empatičtější, hodnější, chápavější k těm dětem.“

Zvládne se naladit na pocity dětí a dokáže jim poskytnout podporu, pocit bezpečí a porozumění: „Protože je mně líto těch dětí potom, že když to oni se musí cítit špatně, že když jsou třeba kárání a prostě je mi jich líto, ...Takže jako je třeba je pomazlit, nebo ani ne jiný přístup, ale jako si říkám doma to asi musí být hrůza, tak jim to pojd'me aspoň zpříjemnit tady.“ Respondentka si je vědoma posunu, lze ho nazvat jako proces sebezdokonalování: „myslím si, že jako jsem minimálně za dva roky udělala obrovský pokrok ...“

Vnímání pedagogické profese

Rodičovství respondentce změnilo její přístup k dětem a také ovlivnilo to, jak vnímá svoji pedagogickou profesi. Předtím, než se stala sama matkou, brala svou práci spíše jako rutinní

činnost a nevnímala děti hlouběji. Až poté paní B začala nacházet ve své profesi hlubší smysl: „... *brala jsem to jako práci, ale teď v tom vidím ten opravdu ten pokrok. A sleduju to a tím víc mě to baví. A tím víc tady chodím radši a je to takové uspokojivější.*“ Jako největší radost a naplnění vidí v tom, že děti dokáže něco naučit a vidí, jak se děti rozvíjí ve svých možnostech a dovednostech: „...*nejvíc mě asi naplňuje to, když vidím, jaký ty děti dělají pokrok. Když přijdou, něco neumí a my je pak něco naučíme a oni, pak je na nich vidět ten, to, jak se posunuly. Jak to zvládají, jak to umí.*“ Změnila také svůj profesní přístup díky svému rodičovství. Místo autoritativního vedení se snaží být k dětem laskavější a více vnímat jejich individuální potřeby: „... *jsem se k těm dětem trochu začala chovat jinak, ...jsem hodně, hodně změkla, ...jsem vždycky bývala přísná, taková trochu ukřičená, ale teď tím, jak jsem se sama stala matkou, tak to vidím doma, že ne všechno, co já jako úplně chci, tak je možné. Takže jsem jako hodně změkla a myslím si, že se i snažím v tom, že jsem taková hodnější. Snažím se o to.*“ I když to nejdříve paní B nevnímala, během rozhovoru sama poznala, jak moc ji rodičovství ovlivnilo. Tím, že se sama zamýšlela nad zkušenostmi jak v mateřství, tak v profesní sféře, pomohlo ji to vidět rozdíly, které jsou před a po rodičovství.

Práce s dětmi

Respondentka ve své práci klade důraz především na individuální přístup k dětem a také na respektování jejich potřeb. Díky tomu, že se stala matkou, získala zkušenosti a uvědomuje si, že každé dítě má své vlastní tempo učení a odlišné schopnosti zvládat určité výzvy. Její přístup spočívá v tom, že děti do aktivit nenutí, ale motivuje je k tomu, aby je alespoň vyzkoušely. Dává dětem prostor pro vlastní volbu a rozhodování. „*Snažím se ho motivovat tak, aby to alespoň vyzkoušelo. A když vidím, že to fakt nejde, tak ho určitě jako nenutíme, ...takže určitě jako vůbec nenutím, ale tak nějak se snažím motivovat.*“ Tento respektující přístup je v dnešní době populární a pro dnešní děti hodně blízký. Paní B sama uznává, že doma s vlastním dítětem to nefunguje tak, jak si představovala a musela změnit svůj přístup: „*Jenomže když jsem řvala doma jakože stejně, tak to děcko má od tebe jakoby odstup a víš, není to úplně ok.*“ V tomto případě bylo pro respondentku vlastní dítě velkým přínosem. Práce s dětmi ji velmi baví a naplňuje. Sleduje u svěřených dětí pokrok, co se zvládnou naučit, a to je pro ni fascinující. Respondentka se snaží propojit profesionální přístup s citlivostí k dětským emocím a individuálním možnostem, což poukazuje na empatický přístup: „...*když to oni se musí cítit špatně, že když jsou třeba kárání a prostě je mi jich líto, ...jako je třeba je pomazlit, ...pojd'me jim to aspoň zpříjemnit tady...*“

Sladování pracovního a profesního života

Nedílnou součástí rozhovoru je i časová náročnost práce pedagoga volného času. Především jejího skloubení s rodinným životem. Paní B otevřeně popisuje, že svou pracovní činnost vykonává především odpoledne a bez podpory rodiny by nebylo možné se jí plně věnovat. Proto rodina a jakákoliv podpora hraje v tomto ohledu důležitou roli: „...*Vždycky někdo hlídá, nejvytíženější tady při těchto akcích je děda, Jdeš ráno, já nevím, dejme tomu od devíti a seš do pěti, do půl šesté, kolegyně do půl 8 jsi v práci.*“ Zároveň ale vidí jako pozitivní fakt to, že si své dítě může brát na akce, do kanceláře, na kurzy plavání a lyžování, na tábory apod. s sebou. Také může paní B využít možnosti zapojit své dítě do svého pracovního prostředí, což považuje za výhodu. Díky tomu je její dcera zvyklá na prostředí plné akce, sportu a lidí. „...*ju tam za mnou vždycky někdo přivede, ... už je tak nastavená. Už už je zvyklá, no tož je, ... tady byla mezi děčkama, ...*“

Komunikace a řešení problémů

Paní B ve své výpovědi popisuje svůj styl komunikace s dětmi jako intuitivní. Komunikace probíhá přirozeně. Nepoužívá žádné naučené pedagogické techniky ani metody. Spoléhá se místo toho na vlastní zkušenosti a cit, který získala mateřstvím: „*V sobě nějak, jestli ty matky se stávají opravdu matkama. Že to tam naskočí samo.*“ Zároveň přiznává, že při řešení problémů doma jedná impulzivněji a nechává se unést emocemi, ale snaží se zachovat klid, a to především v pracovním prostředí: „*Vytočí mě maličkost, v první řadě doma řvu. Ale pak se zklidním a snažíme se to řešit v klidu... Ale v práci naopak jako... snažím se to jako moc nepřehánět takovým tím drsným přístupem.*“ Vnímá také rozdílné schopnosti u dětí a snaží se domluvit s rodiči, co by bylo nejlepší pro dítě. Ne všechny děti jsou na určité aktivity připravené ve stejném věku: „...*když to jako fakt hodně nejde, tak se pak poradíme i s rodičema. Jestli jako je vhodné nebo jestli to nechtějí odložit o rok, že to dítě na to třeba není zralé ještě.*“ Nelehké situace s dětmi, které potřebuje vyřešit, řeší s humorem, aby se děti nebály a více je to namotivovalo: „*Já vždycky říkám, to je takové to moje ale tož, kamarádi, chcete abyste se tady utopili, tak si vás naložíme do octa a budeme mít utopence, ne?*“ Tento přístup ukazuje, že se paní B snaží nevytvářet na děti zbytečný tlak a je empatická. Uvědomuje si, že každé se vyvíjí jiným tempem a dítě do ničeho nenutit, dokud samo na aktivitu není připravené. Celkově respondentka získala větší pochopení pro dětské chování díky mateřství. Svůj pedagogický přístup přizpůsobila tak, aby byl co nejvíce chápavý a respektující.

5.5 Třetí respondentka paní C

Třetí rozhovor jsem uskutečnila s paní C na neutrální půdě. Sešly jsme se v komorné kavárně, kde je velmi příjemná atmosféra. Paní C jsem požádala o rozhovor na doporučení svého kolegy. Také mně se zdála vhodným výběrem pro můj výzkum, a to ze dvou důvodů. Respondentka má dvě děti a má zkušenosti v pedagogické praxi 15 let. Věřila jsem, že její zkušenosti jako rodič a její profesní zkušenosti zaměřené na environmentální výchovu mohou přinést zajímavé poznatky. Respondentka působila velmi profesionálně, přesto však ochotně odpovídala na mé dotazy. Rozhovor probíhal plynule a trval 29 minut.

5.5.1 Témata a kódy, který vyplynuly z rozhovoru

Smysl života	Porozumění souvislosti, učení respektu k přírodě, smysluplná práce, radost z posunu, environmentální cesta
Práce s dětmi	Radost z pokroku, osobní naplnění, vizuální metoda, pochopení smyslu, zvnitřnění hodnot, podpora zodpovědnosti, individuální přístup
Rodičovství a pedagogická praxe	Sebereflexe, větší trpělivost, větší empatie, respekt dětského tempa, otevření jiného úhlu pohledu, inspirace v rodině
Komunikace a řešení problémů	Vysvětlování, sebevědomé jednání, dohoda s rodiči, vyvážená komunikace, kamarádský přístup

Tabulka 4 Téma a kódy paní C

5.5.2 Analýza rozhovoru pana C

Smysl života

U paní C z výpovědi vyplývá, že její práce s dětmi a zaměření na environmentální výchovu jsou povoláním a životním posláním zároveň. V jejích slovech se odráží přesvědčení, že díky své práci může ukázat směr myšlení dětí a jakým způsobem budou vnímat svět kolem sebe. Jeden z hlavních úkolů své práce patří snaha vést děti k pochopení souvislosti mezi jejich jednáním a dopady na přírodu: „*Když pochopí smysl, většinou se ochotně zapojí. Děti musí pochopit, že i malý skutek anebo dobré chování může mít velký dopad na přírodu*

v budoucnu, ...snažím se jim to vysvětlit a jak by to dopadlo, kdybychom třeba všichni házeli odpadky na zem, vždycky se snažím, aby to pochopily samy, ...aby si to tak nějak zvnitřnili a sami se tak chtěli chovat.“ Tuto snahu paní C vyzdvihuje u dětí v kroužku, na táborech, ale i doma u vlastních dětí. Zároveň ve své práci vidí smysl v okamžiku, když u dětí vidí zlom v upřednostňování zájmů. *„Nejvíc mě na tom těší, že jim můžu ukazovat tu krásu přírody, co my sme jako malí měli polně normálně, jo, chození lesem, poznávání kytek, sbírání hub. Ted'ka vidím, jak jsou děcka spíš zavřená doma s mobilem a přírodu vnímají jen přes nějaké aplikace. No a největší radost mám, když vidím, že se to zlomí.“* Celkově paní C má snahu být příkladem pro děti jak doma, tak v zaměstnání. Práci ale nevnímá pouze jako zdroj financí, ale jako cestu, která může pozitivně ovlivnit děti a jejich vztah k přírodě. Smysl života našla v enviromentální výchově a především se inspirovala vlastní rodinou. *„Jakože díky mojim dětem dělám, to, co dělám.“*

Práce s dětmi

O tom, že práce s dětmi paní C baví a naplňuje není pochyb. Několikrát to ve své zmínila nebo na to přišla řeč. Proto jsem kódy, které jsem zmínila již v předchozí kategorii, zařadila i do tématu práce s dětmi. Celkově spolu souvisí a navzájem se prolínají. Největší odměnou je pro respondentku sledování pokroku dětí. Necílí jen na to, aby děti provedly konkrétní úkoly, ale především aby se změnil přístup k přírodě a způsob jejich myšlení. Ve své práci paní C používá vizuální metody, což vnímá za pozitivní a účinné. *„A hodně ukazuju obrázky, co můžou způsobit odpadky v přírodě, v moři, a tak no. Když pochopí smysl, většinou se ochotně zapojí.“* Ve své pedagogické praxi i v rodinném prostředí se respondentka snaží vést děti k zodpovědnosti. Nechává jim prostor, aby si sami uvědomily, že jejich jednání má důsledky. Učí je, že můžou svým chováním a jednáním ovlivnit svět kolem sebe. *„...když se jim to dobře vysvětlí, tak to pochopí, ...nakonec jsou často i hrdí na to, co udělali, ...jako matka jsem pochopila, že je důležité nechat to dítě samo objevovat svět, ...“*

Rodičovství a pedagogická praxe

Rodičovství změnilo respondentčin přístup k dětem a její pohled na děti jako takové. Před mateřstvím byla spíše zaměřená na své osobní zájmy a postupně se svou pozornost přesunula k zájmům dětí: *„když jsem děti neměla, že si něco odučím, ...spíš sem vedla ty kroužky tak, jak to bavilo a zajímalo mě,...po dětech sem se začala soustředit spíš na ně,...co by mohlo zajímat je a jak to udělat zábavnější.“* Zároveň uznává svou sebereflexi a opatrnost vůči dětem: *„Taky si dávám větší pozor, co a jak předávat dám dál,...prostě už si dávám bacha, ...pak si to rychle uvědomím, ...a taky jsem spoustu věcí pochopila...“* Vnímá, jak děti

reagují na chování druhých a jak děti přebírají vzorce chování z prostředí, kde žijí: „...ty děcka to hned zopakují a jak jim to řeknu, tak se to tak naučí, ...jsou to takové naše zrcadla“ Respondentka si je vědoma, že před rodičovstvím byla více vznětlivá a rodičovství ji naučilo více trpělivosti a empatie, kterou využívá i ve své praxi: „Rodičovství mě naučilo větší trpělivosti. Chápu líp různé situace, ve kterých se děti nacházejí.“ Paní C se snaží o vyvážený přístup a respektovat dětské tempo: „Mám větší cit pro to, kdy je třeba na ně tlačit a kdy je lepší nechat je v klidu.“ Z výpovědi paní C vyplývá, že díky mateřství se na děti začala dívat z jiného úhlu pohledu: „spoustu věcí jsem pochopila a začala vidět úplně jinak...“

Komunikace a řešení problémů

Paní C nemá snahu přistupovat k dětem z pozice autority. Vnímá jako vhodné mít k dětem kamarádský a otevřený vztah, který je doprovázen vyváženou komunikací: „Nechci, aby se mě děcka bály něco říct. Takže sázím na ten kamarádský přístup, ...snažím se být milá, ale důsledná“ Vnímá jako vhodný přístup věci trpělivě vysvětlovat. Také jako první respondent nastavuje pravidla. „hodně mluvíme, pořád mluvíme, ...jasně nastavím pravidla, ale vždycky vysvětlím, proč jsou důležitá.“ Zároveň si respondentka uvědomuje, že v některých situacích kamarádský přístup neuspěje a je třeba přistupovat a jednat pevně a stát si za svým rozhodnutím. A to v případě, že je přesvědčená, že je správné. „Ale jako naučila jsem se stát za svým názorem, když vím, že je to v zájmu dětí nebo přírody.“ Pro respondentku je také důležitá komunikace s rodiči. Uvědomuje si, že rodiče hrají podstatnou roli ve výchově dětí, a proto se s nimi snaží spolupracovat. „Často to taky řeším s rodičema, abychom našli vhodné řešení, ...je důležité dávat dětem, jakože vzory, ...děcka si nesou z domu různé návyky a nějaký styl chování“ V případě, že některé z dětí nespolupracuje, řeší paní C situaci trpělivě, s empatií a s respektem. „Vždycky se snažím zjistit důvod, proč to nejde, nebo proč nechce. Někdy je to únava, někdy strach nebo že se stydí... Ale když aktivitu dělat nechce, nenutím ho... U dětí se snažím řešit konflikty hned a v klidu.“ Zkušenosti paní C ve výpovědi ukazují, že její přístup ke komunikaci s dětmi je vyvážený, respektující a také založený na trpělivém vysvětlování. Důležité pro respondentku je, aby se děti cítily v jejím kolektivu dobře.

5.6 Čtvrtá respondentka paní D

Rozhovor s paní D proběhl online prostřednictvím platformy MS Teams kvůli časové vytíženosti a vzdálenosti mezi námi. Rozhovor byl opět zaměřený, jak vnímá vliv rodičovství na profesní přístupy. Paní D má dlouholeté zkušenosti v oblasti volnočasové

pedagogiky, které získala již během studií. V současné době pracuje jako vychovatelka ve školní družině a jako hlavní vedoucí na táborech. V rozhovoru otevřeně sdílela své postoje a svůj přístup k dětem. Rozhovor jsem nahrávala se souhlasem respondentky a následně přepsala pro potřebu analýzy. Nahrávání trvalo 20 minut.

5.6.1 Témata a kódy, které vyplynuly z rozhovoru

Přínos rodičovství	Splnění snu, strach o dítě i sebe, aklimatizace na situace, osvojení rovnováhy práce a života,
Profesní naplnění	Různorodost, nepředvídatelnost, reakce na individuální potřeby dětí, využití znalostí z vývojové psychologie
Rodičovství a pedagogická praxe	Schopnost skloubit osobní a profesní trávení času, dvojí adaptace, člověk toho více zvládne, pružnost, organizace času, trpělivost, důraz na přirozené prostředí a získání zkušeností, praxe ovlivnila rodičovství
Styl komunikace a práce s dětmi	Demokratický a přátelský styl, podpora samostatnosti a odpovědnosti, prostor pro vlastní úvahu a řešení dětí, pochvala jako motivace, upřímná a otevřená komunikace, nastavení pravidel
Řešení konfliktů	Individuální péče, věnování pozornosti, diskuze jako nástroj, podpora emočního prostředí, rozdíl mezi dětmi v práci a doma, prostor pro emoce

Tabulka 5 Téma a kódy paní D

5.6.2 Analýza rozhovoru s paní D

Přínos rodičovství

Pro respondentku bylo rodičovství a narození syna splnění snu. Zároveň si ale uvědomuje, že s narozením dítěte přichází nové emoční výzvy, například strach o sebe a dítě. Tento nově vzniklý strach souvisí se zodpovědností za dítě a potřebou přizpůsobit se jeho potřebám. „...bylo to splněným snem, vždycky jsem chtěla děti... asi jsem začala mít strach, třeba i o

sebe. Protože jsem do té doby byla sama za sebe a najednou je na mě závislý malý človíček.“ Jako přínos rodičovství vidí paní D v tom, že se postupně naučila aklimatizovat na situace a tyto zkušenosti ji vedly k bilanci pracovnímu a osobnímu životu. *„Taky jsem se musela naučit umět přizpůsobit různým situacím a naučit se skloubit pracovní a profesní život.“*

Profesní naplnění

Paní D vidí svou práci jako vysoce naplňující a inspirující. Nejvíce oceňuje různorodost a nepředvídatelnost. To ji umožňuje neustále se rozvíjet. *„...každý den je jiný a nikdy nevím jakou náladu budou mít děti, co je ten den zaujme, takže je to vlastně práce různorodá.“* Děti podle ní každý den přicházejí s novými nápady, reakcemi a emocemi, což znamená, že musí být přizpůsobivá a schopná reagovat na individuální potřeby každého dítěte. *„Musím umět reagovat podle jejich potřeb a přání.“* Tato schopnost přizpůsobení a pochopení dítěte nevnímá jako výsledek rodičovství. Spíše to považuje za důsledek letité praxe a vyzdvihuje znalosti z pedagogického studia, kde rozvíjela znalosti z vývojové psychologie. Tyto znalosti ji pomáhají lépe pochopit chování a potřeby dítěte a adekvátně na něj reagovat. To považuje za důležité. *„...dle znalostí třeba z vývojové psychologie jsem věděla, že jsou to reakce, které se vážou k určitému období.“*

Rodičovství a pedagogická praxe

Jedním z hlavních témat rozhovoru bylo propojení rodičovství a pedagogické praxe. Paní D považuje za výhodu pružnost pracovní náplně pedagoga volného času. Mohla skloubit osobní i profesní čas. Což se mohlo projevovat například v tom, že mohla své dítě zapojit do volnočasových aktivit, která vedla. *„...mohla skloubit svoje dítě s volnočasovou prací pro děti, mohla jsem ho zapojit do té svojí práce, ... můžeme spolu trávit hodně času při různých akcích, situacích.“* Jako vnitřní uspokojení vidí v tom, když její dítě ocení její připravené programy a sám chce jet na tábor, kde respondentka figuruje jako hlavní vedoucí. To však vyžadovalo dvojí adaptaci v podobě rozložení a přizpůsobení potřeb svého dítěte, ale i svěřených dětí. *„Musela jsem se přizpůsobit nárokům svého dítěte, ale i těch ostatních dětí.“* Tuto zkušenost vnímá jako přínosnou a ukázala jí, že člověk, který je rodičem, zvládne více věcí, než si často myslí. Především, když si dobře zorganizuje čas. *„Byla to zkušenost jak pro děti, které tam byli, tak pro moje vlastní, a i pro sebe. Co všechno člověk dokáže, zvládne, když chce.“* Důležitým aspektem rodičovství pro ni byla trpělivost, kterou získala i v pedagogické praxi při práci s dětmi. *„Obě role mě naučily trpělivosti.“* Z rozhovoru je patrné, že rodičovství jí umožnilo být pružnější a lépe organizovat čas, ale její přístup k dětem se nezměnil. Ten byl formován už před mateřstvím. Respondentka vnímá spíše to,

že profese pedagoga volného času ovlivnila její rodičovství. Díky získaným zkušenostem v práci se nebála, aby dítě sbíralo samo zkušenosti a vyzkoušelo si věci na vlastní kůži. „*Tím, že jsem jezdila ať už na ty tábory, víkendové akce a další, tak jsem trávila s dětmi hodně času v lese, v přírodě, v přirozených situacích. A to stejné jsem se nebála aplikovat na své dítě. Takže když už začal ložit, tak jsem ho nechala ložit v lese po zemi, okolo ohniště. Nebála jsem se ho nechat namočit, aby si prostě užíval přirozeně, aby si mohl všechno osahat.*“

Styl komunikace a pedagogický přístup

Paní D preferuje demokratický a přátelský přístup k dětem. Snaží se být spíše facilitátorem než autoritou. „*Přátelský, snažím se být pro děti parták, rádce, pomocník. Určitě bych nechtěla být ten, kdo přikazuje.*“ Jako důležité považuje respondentka komunikaci jako takovou. Aby se děti nebály mluvit o svých pocitech. Aby s ní mohly děti mluvit otevřeně a upřímně. „*...důležitá je komunikace, ...a nebát se komunikovat, ...nebát se hlavně mluvit o svých pocitech. Ať už je to vztek, strach, štěstí. Určitě je dobré, aby se nebály. Aby se nebály komunikovat. Aby se nebály zeptat.*“ Z výpovědi šlo poznat, že respondentka podporu u dětí samostatnost a rozvíjí odpovědnost. „*Třeba jim řeknu, tak teď to má na starosti, já nevím, třeba Damián.*“ To se například projevuje tím, že předá roli vedoucího dětem a poté o tom spolu diskutují. Dává prostor tomu, aby děti samy uvažovaly o svém chování a jak by situaci řešily, kdyby byly na jejím místě. To děti podporuje přemýšlet nad svými chováním a nad důsledky. „*...on řekne – néé, teto, to bylo hrozné nebo něco. Tak se jich zeptám, jak se mám cítit, když mě neposlouchají. Nebo se zeptám, jak by situaci vyřešili, kdyby byly na mém místě a tak.*“ Respondentka klade důraz na pochvalu jako motivační nástroj, který podle ní pomáhá dětem získat sebedůvěru a radost z činností. „*...je potřeba opravdu za každou sebemenší kravinu furt dokola chválit. A pak jak furt dokola chválíš, tak oni si řeknou hele, to je dobrý, to mě začalo bavit, to mi jde, chápeš. A pak to dělaj prostě rádi.*“ I přes přátelský a otevřený přístup si je respondentka vědoma, že děti potřebují pravidla. „*je důležité si určit určité pravidla a dodržovat je.*“ Její komunikace je upřímná a otevřená, přičemž podporuje děti v tom, aby dokázaly vyjadřovat své emoce.

Řešení konfliktů

Při řešení konfliktů se respondentka zaměřuje na individuální péči a věnuje pozornost dítěti, což považuje za zásadní. „*Důležité je být pro ně oporou. A aby oni se dobře cítili v naší vlastně přítomnosti. Prostě důležité je se jim věnovat.*“ Konfliktní situace řeší paní D prostřednictvím diskuze, kde dává dětem prostor pro vyjádření vlastních pocitů a považuje to za velmi důležité. „*... o tom mluvíme. Co by se mu líbilo, jestli by se mu líbilo, kdyby to*

dělal někdo jemu a takhle.“ Zároveň si paní D uvědomuje rozdíl mezi dětmi v práci a řešením konfliktů se svým dítětem. Vnímá to jako fakt, který tak prostě je. Přiznává, že zatímco ve školním prostředí dokáže vést velkou skupinu dětí, doma to nefunguje stejným způsobem. *„Tak jako mě dokáže poslechnout 24 dětí ve škole, tak doma mě neposlechne moje vlastní dítě.*“ Zároveň ale podporuje emoční prostředí i doma, kde nechává dítě, aby se se svými emocemi vyrovnal přirozeně. *„On se jak kdyby potřebuje vykřičet a pak jde a ví, že to má udělat, že to je jeho povinnost, jo a že třeba na ni budu jako že lpět.*“ Tento kontrast ukazuje, že i když má pedagog široké dovednosti v práci s dětmi, jeho vlastní dítě může na výchovné metody reagovat jinak. Respondentka si je toho plně vědoma.

5.7 Hledání společných témat

Po podrobné analýze všech čtyř rozhovorů jsem přešla do hledání společných témat, ve kterých se respondenti shodují. Z toho vyplynuly tyto opakující se témata:

Obrázek I Společná témata, která vyplynula z rozhovorů

Cesta k hlubšímu porozumění

Každý respondent vnímal vliv rodičovství na svou pedagogickou praxi jiným způsobem, přesto bylo možné nalézt souhru ve vnímání rodičovství a pedagogiky. Jednoznačně se shodli na tom, že rodičovství přispívá k větší empatii, trpělivosti a hlubšímu pochopení dětí. Díky znalostem z pedagogiky a osobní rodičovské zkušenosti se jim rozvinul pohled na vývoj dítěte a jeho individuální potřeby. Pedagogové si uvědomují, že děti v různém věku mají jiné potřeby a že to, co platí a funguje na jedno dítě, nemusí platit na ostatní děti. Pan A zmiňuje, že díky vlastním dětem se mu otevřel nový pohled na děti celkově: *„...vlastní děti mě vyškolily...člověk fakt přijde na to, jak to člověk jako dítě má...”* Paní B rodičovstvím změnila svůj přístup k dětem tím, že začala vnímat více jejich potřeby. *„...nechápala jsem,*

že děti to vidí jinak, ...k těm dětem jsem se začala chovat jinak, ...hodně, hodně jsem změkla...“ Pan A dalo rodičovství větší empatii a pokoru: „... *děti žijí v zajetí svých potřeb, a to si člověk uvědomí nebo měl by získat takovou tu pokoru v sobě, že je třeba postarat se o toho malého člověka nejdřív a pak je čas na vlastní potřeby a potíže.*“ U paní C změna nastala především v uvědomění, že ne vždy se plány musí splnit a každé dítě má jiné potřeby a tempo. „*spoustu věcí jsem začala vidět jinak, ... jako matka jsem pochopila, že někdy není důležité splnit plán, ...už nejedu podle přesného rozvrhu, ale spíš nechávám děcka, ať se zapojí podle svých možností...*“ Posun v přístupu je patrné v tom, že respondenti se jako pedagogové stali flexibilnějšími k individuálním potřebám dětí. „...*nechávám děcka, ať se zapojí podle svých možností, ...nechám je to vyzkoušet, i když jsem věděla, že místo půl hodiny to budu dělat dvě hodiny..., jsem se sama stala matkou, tak to vidím doma, že ne všechno, co já jako úplně chci, tak je možné.*“ Všichni respondenti zdůrazňují důležitost přizpůsobení přístupu k jednotlivým dětem a jejich potřebám.

Rovnováha mezi respektem a hranicemi

Z rozhovorů vyplynulo, aby pedagogové mohli efektivně fungovat s dětmi jak svěřenými, tak vlastními, je potřeba nastavit pravidla. Pan A toto aplikuje v práci i doma tak, že se na pravidlech domluví a s dětmi je vymyslí. „*Vždycky začínáme tím, že nastavujeme pravidla, na kterých se spolu jako domluvíme...že jsou prostě nastavené pravidla, které dodržujeme a měl jsem to tak i jako doma s dětma.*“ Paní D vidí v nastavení pravidlech řád, který není vnímán jako příkaz, ale nutnost, bez které by se těžko fungovalo. „...*je důležité si určit určité pravidla a dodržovat je.*“ Stejný názor má i paní C. Předem dohodnutá pravidla předchází konfliktům a nedorozuměním. V komunikaci se pedagogové snaží o kamarádský přístup, ve kterém jsou trpěliví na vysvětlování. Zakládají si na otevřenou a upřímnou diskuzi s dětmi. Pan A má oblíbenou metodu zvanou brutální laskavost. Využívá jasně dané pravidla s respektem. Paní D se snaží o přátelský přístup a je pro ni důležité, aby se děti nebály přijít s jakýmkoliv problémem a měli v ní důvěru. Komunikaci vnímá jako stěžejní bod ve vyrovnaném vztahu mezi dítětem a dospělým. „...*důležitá je komunikace, komunikace, komunikace. A nebát se komunikovat. Nebát se hlavně mluvit o svých pocitech. Ať už je to vztek, strach, štěstí.*“ Paní C si během rodičovství uvědomila a změnila svůj přístup ke komunikaci s dětmi, pan A to vnímá stejně. Vypozorovali, že děti kopírují chování dospělých. „*Vidím, že ty děcka to hned zopakují.*“ Tento poznatek jim pomohl v praxi, s dětmi mohli prohloubit vztah porozuměním určitého chování. „*A pomohlo mi to potom i jako do praxe, že si člověk uvědomí, že to malé dítě je vlastně kopírka, které vyrůstá a taky*

si nemůže pomoci prostě kopíruje to co vidí kolem sebe, jak se chovají rodiče. A to mě pomohlo potom v té praxi, že když jako si říkám, proč děti nebo proč dítě se projevuje tak, jak se projevuje, tak pak když mluvím s tím rodičem, tak mě jako hodně věcí dojde, jo.“ Paní B rodičovství dalo zmírnění reakcí, již není tak direktivní a cholerická a snaží se konflikty řešit také přátelskou komunikací a s pochopením. Pedagogové, kteří jsou rodiči se shodují, že děti se nejlépe učí příkladem, a proto se snaží být jim v tomto směru pozitivním vzorem. Zároveň vidí, že vzorce chování dětí přebírají od svých rodičů. Nepříznivé situace a chování řeší především komunikací, asertivním přístupem, kdy se dítě snaží pochopit a vcítit se do něj.

Výchova k samostatnosti a odpovědnosti

Respondenti se shodují, že pochvala není pouze odměnou za úspěch, ale důležitým nástrojem motivace a budování sebedůvěry dítěte. Paní D pochvalu využívá jako motivaci dětí, kteří se nechtějí zapojit. *„...jsem přišla na to, že je potřeba opravdu za každou sebemenší kravinu furt dokola chválit. A pak jak furt dokola chválíš, tak oni si řeknou hele, to je dobrý, to mě začalo bavit, to mi jde, chápeš. A pak to dělaj prostě rádi.“* Paní B se snaží motivovat pozitivně, aby si dítě věci alespoň vyzkoušelo. Vnímá za důležité příjemnou atmosféru. Pedagogové se snaží o předání zodpovědnosti, naučení hodnot a samostatnosti. Pan A vedl své děti k pochopení, že určitá rozhodnutí vedou k následkům. To samé se snaží předat i dětem v práci. *„...dát dětem tu volnost, svobodu rozhodování v těch oblastech, kde to má smysl a kde to odpovídá jejich věku a schopnostem.“* Paní D aplikuje předání odpovědnosti jak na táboře, tak ve školní družině. *„A řeknu mu, že si musím odskočit, ať ty děcka hlídá, že to má na starosti. Samozřejmě ty děcka dělají bordel. A když se zeptám, tak co, Dami, poslouchali tě? A on řekne – néé, teto, to bylo hrozné nebo něco. Tak se jich zeptám, jak se mám cítit, když mě neposlouchají. Nebo se zeptám, jak by situaci vyřešili, kdyby byly na mém místě a tak.“* Stejný přístup vnímá i paní C, která se snaží dětem předat hodnoty názorným příkladem. *„...snažím se jim to vysvětlit a jak by to dopadlo, kdybychom třeba všichni házeli odpadky na zem...aby si to nějak zvnitřnily a samy se tak chtěly chovat. A беру to tak u svých, i děti v kroužku nebo na táborech.“* Dále využívá metodu názorných ukázek jako jsou videa, nebo obrázky, kde jsou například odpadky a co mohou způsobit v moři a podobně. Vzniklé nepříznivé situace řeší respondenti otevřeným, upřímným dialogem. Snaží se dítě pochopit s ohledem na jeho věk a celkové situaci. Rodičovství jim pomohlo lépe porozumět potřebám dětí, to vnímá i paní B. *„...dříve jsem byla taková, že*

jsem si jela to svoje a nějak jsem nechápala, že děti to vidí jinak. Neuvědomovala jsem si, že děti mají jiné potřeby a nedělají to naschvál.“

Klíč k harmonii

Pedagogům rodičovství výrazně ovlivňuje organizaci času, přístup i způsob, jakým zvládají své povinnosti. Z výpovědi vyplývá, že se ocitají v situacích, kdy musí efektivně řídit svůj čas a přizpůsobit pracovní povinnosti rodinným potřebám. Paní B by si bez podpory rodiny nedokázala představit tuto profesi vykonávat. Především při organizaci akcí, kdy stráví přípravou a samotným průběhem spoustu času. „...*tady je to aj časově náročné. Prostě s tím děckem to skloubit.*“ Paní D rodičovství donutilo naučit se adaptovat na nároky svého dítěte, ale i dětí v práci. „*musela jsem se naučit pracovat s časem...Musela jsem se přizpůsobit nárokům svého dítěte, ale i těch ostatních dětí.*“ Paní B, D a pan A vnímají jako velkou výhodu, že si pedagogové volného času mohou vzít děti do práce a trávit s nimi společný čas. „*Byla to velká výhoda mít takovou práci, protože jsme s dětma hlavně když byli menší, v ní strávili spoustu času. Společně.*“ Respondentka D vnímá pedagogiku volného času jako velmi přínosnou pro své dítě. Díky tomu, že si své dítě mohla vzít do práce, mohlo s ní trávit čas a budovat tak sociální vztahy. „*Moje dítě je spokojené a nadšené v kolektivu, ...můžeme spolu trávit hodně času při různých akcích, situacích, ...*“ Z rozhovorů vyplynulo, že ke sladění jak rodinnému, tak pracovnímu životu pomáhá podpora rodiny, efektivní řízení času, flexibilita a možnost trávit čas se svým dítětem v práci.

Osobní naplnění

Pedagogové volného času vnímají svoji profesi více než jen zaměstnání. V práci s dětmi nacházejí hlubší smysl, osobní naplnění i radost. Všichni respondenti se shodli, že je práce naplňuje. Ať už je to radost z pokroku dětí, předávání životních hodnot či získání celoživotních přátel. Paní D vnímá svoji práci jako vzor pro výchovu svého dítěte. „*Tady tahlencta dlouholetá práce s dětmi vlastně i ovlivnila přístup k mojemu malému.*“ Naplnění nachází v každodenní rozmanitosti své práce, jelikož si uvědomuje, že děti nejsou stroje a každý den vyžaduje přizpůsobení jejich aktuální náladě a potřebám. Zdůrazňuje různorodost v pedagogické praxi. „*Určitě to, že každý den je jiný a nikdy nevím jakou náladu budou mít děti, co je ten den zaujme.*“ Pan A oceňuje příležitosti, které mu profes přinesla, zejména navázání hlubokých přátelských vztahů, které během své profesní praxe měl. Také čerpá energii z práce s dětmi a vnímá tuto profesi za velmi přínosnou ve svém životě. Paní B a C spatřují smysl své práce v tom, že mohou dětem předávat nové vědomosti a zkušenosti. „*Když přijdou, něco neumí a my je pak něco naučíme a oni, pak je na nich vidět ten, to, jak*

se posunuly. Jak to zvládají, jak to umí. Když vidím, jak začínají chápat souvislosti a mění své návyky a tím dělají pokroky.“ Z výpovědí jasně vyplývá, že pedagogika volného času pro respondenty není jen prací, ale i zdrojem radosti, osobního růstu a smysluplného naplnění. Vnímají ji jako profesi, která jim umožňuje ovlivňovat životy dětí, rozvíjet sama sebe, vytvářet si cenné vztahy a nacházet hlubší hodnoty v každodenní interakci s dětmi.

5.7.1 Shrnutí výzkumu

Výzkum se zaměřil na to, jak pedagogové volného času vnímají rodičovství a jeho vliv na profesní přístupy, zejména na jejich styl komunikace s dětmi a využití rodičovských zkušeností v práci.

V návaznosti na první výzkumnou otázku „**Jak pedagogové volného času vnímají vliv rodičovství na profesní přístupy?**“ lze na základě analýzy rozhovorů říct, že většina respondentů tento vliv vnímá jako zásadní a obohacující. Rodičovství podle jejich výpovědí ovlivňuje jejich způsob práce s dětmi, především v komunikaci, přístupu a nastavení hranic. Zajímavé při rozhovorech bylo zjištění, že někteří pedagogové v tom nespatořovali žádné propojení. Není u nich možné s jistotou určit, zda je ovlivnilo rodičovství, nebo zda jejich přístup k dětem vychází spíše z vrozeného citu a z přirozeného nastavení. Někteří pedagogové se nad tím museli v průběhu rozhovoru zamyslet a až pak dokázali pojmenovat, jak se jejich profesní přístup proměnil. Nicméně šlo nalézt určité souvislosti, ve kterých se respondenti shodují. Odpovědi respondentů ukazují, že rodičovství jim přineslo řadu cenných zkušeností, které v pedagogické praxi aktivně uplatňují.

Jednou z nejvýznamnějších dovedností, kterou pedagogové díky rodičovství získali, je trpělivost. Uvedli, že se naučili zachovat klid i ve vypjatých situacích a lépe zvládají emocionálně náročné momenty. Další významnou schopností je empatie. Díky výchově vlastních dětí dokážou lépe rozpoznat emoční potřeby svěřených dětí a přistupovat k nim s větším pochopením. Tím se dostáváme k odpovědi na otázku „**Jaké přístupy nebo dovednosti, které získali jako rodiče, pedagogové využívají při práci s dětmi?**“ Pedagogové přizpůsobují svůj přístup individuálním možnostem dětí a kladou důraz na podporu samostatnosti, zodpovědnosti a pozitivního motivaci. Důležitým procesem je nastavení rovnováhy mezi respektem a nastavenými hranicemi. Pedagogové využívají jasná pravidla, která vytvářejí s dětmi a přistupují k nim s ohleduplností a trpělivostí. Respondenti ze svých zkušeností zjistili, že jasně definovaná struktura pravidel a její důslednost v dodržování pomáhá dětem lépe fungovat ve skupině. Uvědomují si, že děti se učí

především nápodobou. Jsou pro děti vzory a jejich chování a jednání má vliv na děti a jejich hodnoty. Právě zde se ukazuje odpověď na otázku „**Jak se rodičovská zkušenost promítá do stylu komunikace pedagoga volného času s dětmi?**“ Rodičovství ovlivnilo i způsob, jakým pedagogové komunikují s dětmi. Kladou důraz na otevřenou, upřímnou a přátelskou komunikaci, ve které se nebojí diskutovat, mluvit o emocích a naslouchat potřebám dětí.

Další dovedností, kterou pedagogové získali, je schopnost organizace času a aktivit. Organizace času je pro pedagogy volného času výzvou, kterou řeší podle svých možností. Spatřují východisko v podpoře rodiny, efektivním plánováním a flexibilitou. Jako velkou výhodu spatřují v možnosti zapojit své dítě do pracovního prostředí, což je přínosné jak pro dítě, tak pro rodiče jako pedagoga. Dítěti to pomůže s interakcí s dětmi a rodič může trávit společný čas s dítětem. Z rozhovorů také vyplývá, že respondenti práci pedagoga volného času vnímají spíše jako poslání, které je naplňuje. Přináší jim radost z pokroku dětí, možnost předávat hodnoty a smysluplně ovlivňovat jejich vývoj. Práce s dětmi jim přináší osobní růst, motivaci k sebezdokonalování a pocit hlubšího smyslu. Pedagogika volného času a rodičovství se vzájemně obohacují. Aby všechno fungovalo, je potřeba flexibilita, empatie, trpělivost, jasná pravidla a upřímná, přátelská komunikace. Výzkumné otázky tak byly naplněny.

5.8 Doporučení pro praxi

Jak jsem již avizovala v praktické části, zjištění toho výzkumu by mohlo sloužit jako inspirace pro tvorbu vzdělávacích programů, pro přípravu školení a workshopů zaměřených na rozvoj profesních dovedností pedagogů volného času. Zjistilo se, jakými postupy pedagogové pracují a jaký přínos může mít rodičovství v profesní sféře. Organizace mohou podporovat platformy pro sdílení zkušeností, například formou pravidelných týmových setkání, nebo supervizních skupin. Tento výzkum může sloužit také jako podpora pro vedoucí pracovníky při výběru svých zaměstnanců, kde mohou zohlednit i rodičovské zkušenosti, které jsou při práci s dětmi důležité. Rodičovství proto nemusí být vnímáno jako překážka, ale jako profesní výhoda. V odpovědích respondentů se objevily i nové souvislosti, které by mohly být inspirací pro další výzkum. Například na téma identity pedagoga volného času jako životní role, nikoliv jen jako zaměstnání.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak se rodičovství promítá do profesních přístupů pedagogů volného času a jak se jejich rodičovská zkušenost promítá do práce s dětmi.

V teoretické části, která byla rozdělena do tří kapitol, jsem se jako první zaměřila na vymezení základních pojmů pedagogiky volného času. Snažila jsem se popsat hlavní role pedagoga volného času, jeho kompetence a specifika práce s dětmi a mládeží. V druhé části jsem se věnovala charakteristice rodičovství, jeho významu na osobnost člověka, stejně jako otázce sladění rodinných a pracovních rolí, která je v dnešní době aktuální. Dále jsem se soustředila, jak rodičovství může ovlivnit vývoj dítěte. Třetí a poslední kapitola byla věnována sociální pedagogice, která ukazuje, jak je důležité vnímat dítě individuálně a jak prostředí ovlivňuje jeho postoje a celkový vývoj. Zároveň zdůrazňuje význam spolupráce mezi rodinou a pedagogem.

Praktická část byla založena na kvalitativním výzkumu, metodou interpretativní fenomenologické analýzy. Výzkum jsem prováděla formou rozhovorů s pedagogy volného času, kteří mají vlastní zkušenost s rodičovstvím. Měla jsem možnost nahlédnout do jejich osobních příběhů, do situací, které sami zažívali jako rodiče a zároveň jako pedagogové. Respondenti popisovali své zkušenosti z osobního i profesního života. Poté jsem provedla analýzy rozhovorů a vyplynula společná témata, ve kterých se respondenti shodují.

Výzkum ukázal, že rodičovství je cenná zkušenost, která může ovlivnit profesní přístupy a shodují se s teoretickou částí. Důležitým zjištěním bylo, že díky tomu, že jsou rodiči, se obohatili velkou dávkou trpělivostí. Dokážou zachovat chladnou hlavu i při vypjatých situacích. Další dovednost, kterou respondenti vnímají, jako přínosnou s příchodem vlastních dětí je empatie. Rodičovská role podporuje schopnost vcítit se do situace dětí i jejich rodičů. To přispívá k lepšímu porozumění a navázání důvěryhodného vztahu s dítětem. Zároveň si respondenti uvědomovali, že práce je časově náročná a musí se naučit efektivně řídit čas a propojit tak rodinu s profesním životem. Je však důležité zmínit, že pedagogové vnímají oboustranný vliv. Rodičovství ovlivnilo profesní přístupy k dětem, ale i zkušenosti z pedagogické praxe aplikují na své děti. Cíl práce považuji za splněný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 2. vyd. Bratislava: Lorca,. ISBN 80-968437-5-3.
- [2] BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV. ISBN 8086642089.
- [3] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Grada. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [4] DAVIES, Lloyd, 2008. *Informal learning: a new model for making sense of experience*. Aldershot, Hampshire: Gower. ISBN 978-0-566-08857-5.
- [5] GAVENDOVÁ, Nora, 2021. *Kognitivně-behaviorální přístupy v praxi pedagoga*. Grada. ISBN 978-80-271-2501-2.
- [6] GIDDENS, Anthony, 2000. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. Post. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-91-5.
- [7] GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W. (ed.), 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 9788025708071.
- [8] HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 9788073674731.
- [9] HARTL, Pavel. HARTLOVÁ, Helena., 2009. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [10] HELUS, Zdeněk, 2009. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Pedagogická praxe. Praha: Portál. ISBN 9788073676285.
- [11] HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 9788024746746.
- [12] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- [13] HOMFRAY, Šárka a KOL, 2022. *Nástroje sladování osobního a pracovního života: z pohledu zaměstnance i zaměstnavatele*. Grada. ISBN 978-80-271-3341-3.
- [14] JOCHMANNOVÁ, Leona; KIMPLOVÁ, Tereza a SVOBODA, Jan, 2023. *Psychologie rodiny*. Grada. ISBN 978-80-271-3064-1.

- [15] KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [16] KRAUS, Blahoslav, 2010. *Základy sociální pedagogiky*. Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [17] KRÍŽKOVÁ, Alena (ed.), 2006. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Sociologické studie. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-112-1.
- [18] LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché. Praha: Grada. ISBN 8024712849.
- [19] LORENZOVÁ, Jitka, 2023. *Sociální pedagogika: věda, praxe a profese v souvislostech*. Vydání: první. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. ISBN 978-80-7592-167-3.
- [20] MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 9788074297977.
- [21] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 8071785490.
- [22] PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika a KONŮPKOVÁ, Veronika, 2019. *Pedagogická orientace*. roč. 29, č. 2, s. 223-242. ISSN 1211-4669.
- [23] POSPÍŠIL, Jiří, 2023. *Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6236-3.
- [24] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [25] ŘIHÁČEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo a HYTYCH, Roman. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.
- [26] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Studium (Portál). Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.
- [27] ŠVARÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 9788073673130.

- [28] ŠVECOVÁ, Martina, 2025. *Rodič 21. století: Příručka pro rodiče o dětech a médiích*. Grada. ISBN 978-80-271-5525-5.
- [29] VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 9788024621531.
- [30] VÁŽANSKÝ, Mojmír, 2001. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia. ISBN: 80-86384-00-4.

Elektronické zdroje

- [31] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2024. *Demografická ročenka České republiky - 2023*. Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/demograficka-rocenka-ceske-republiky-0r0bptok89>. [cit. 2025-04-06].
- [32] HABERLOVÁ, Věra, 2003. *Rodičovství a velikost rodiny*. Online. STEM. Dostupné z: <https://www.stem.cz/rodicovstvi-a-velikost-rodiny/>. [cit. 2024-12-27].
- [33] JANTOVÁ, Alžběta a JANTO, Pavol, 2012. *Volný čas a volnočasové aktivity*. Online. Šance dětem. 22.09.2023. Dostupné z: <https://sancedccccccetem.cz/volny-cas-volnocasove-aktivity>. [cit. 2024-11-17].
- [34] KNOTKOVÁ, Alena, 2022. *Pedagogika volného času*. Online. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-867-8. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/ustav-socialnich-studii/dokumenty/publikace-ke-stazeni/pedagogika-volneho-casu.pdf>. [cit. 2024-12-12].
- [35] KAPLÁNEK, Michal, 2019. *Etická dimenze profese pedagoga volného času*. *Orbis scholae*. roč. 13, č. 1, s. 31-44. ISSN 1802-4637. (online: pdf)
- [36] MASOPUSTOVÁ, Zuzana, DAŇSOVÁ, Petra, Lenka LACINOVÁ a kolektiv, , 2018. *Jak to mají mámy: Psychologický výzkum mateřství*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9170-2 (online: pdf)
- [37] PETERS, Beau, 2021. *Working Parents Make Great Employees*. Online. Recruitingdaily. Dostupné z: <https://recruitingdaily.com/working-parents-make-great-employees/>. [cit. 2025-01-22].
- [38] ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Perinatální výsledky v roce 2023 z dat Národního registru reprodukčního zdraví*. Online.

Národní zdravotnický informační portál. 5. 6. 2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/data/1925-narodni-registr-reprodukcnihozdravi-perinatalni-vysledky-2023>. [cit. 2025-04-06].

- [39] SADÍLKOVÁ, Zuzana, 2021. Děti a digitální technologie. *Psychiatrie pro praxi*. Online. 22(1), s. e16–e24. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2021/01/14.pdf>

Legislativa

- [40] ČESKO. Vyhláška č. 327 ze dne 5. srpna 2005, o organizaci a provedení psychologických vyšetření ve školském poradenském zařízení. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2005–2025. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-327>. [cit. 2025-04-10].
- [41] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2012–2025. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2025-04-10].
- [42] ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Online. In: *Zákony pro lidi*. 2004–2025. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2025-04-10].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek I Společná témata, která vyplynula z rozhovorů	55
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Seznam respondentů	41
Tabulka 2 Téma a kódy pana A	42
Tabulka 3 Téma a kódy paní B	46
Tabulka 4 Téma a kódy paní C	49
Tabulka 5 Téma a kódy paní D	52

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

IPA Interpretativní fenomenologická analýza

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky k rozhovoru

Příloha P II: Rozhovor s panem A

Příloha P III: Ukázka kódování

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

1. Jak dlouho pracujete v této oblasti a co na vás na práci nejvíce naplňuje?
2. Jak dlouho jste rodičem a jaké to pro vás bylo stát se rodičem?
3. Jak vnímáte propojení své rodičovské role a práce pedagoga volného času?
4. Jak byste popsali své zkušenosti s tím, jak rodičovství ovlivňuje vaši práci?
5. Jak byste popsali svůj styl komunikace s dětmi?
6. Co si myslíte, že vám rodičovství přineslo do vaší práce pedagoga?
7. Můžete popsat konkrétní situaci, kdy jste cítil/a, že rodičovství ovlivnilo váš přístup k dětem, nebo způsob, jakým řešíte určité situace?
8. Chtěl/a byste k tomuto tématu dodat něco, co jsme nezmínili, ale považujete to za důležité?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S PANEM A

V první řadě se tě chci zeptat, jestli souhlasíš s nahráváním?

Jasně, že souhlasím.

Děkuji, popiš mi, prosím, co tě nejvíce naplňuje při práci pedagoga volného času?

To je...obsáhlá otázka. Hmmm...Já asi jsem si nemohl pomoci, že jsem vyrůstal na literatuře, jako dítě jsem měl tu nevýhodu, že mě maminka s babičkou naučily brzo číst. Takže mě minula povinná školní četba, protože když spolužáci slabikovali ve škole letadélko káně, tak já už jsem si jako sám doma četl pohádky a potom, potom další knížka, která se musela číst, teďka si nevzpomenu na jméno, ale bylo to v době, kdy já už jsem přešel na Foglara. A v době, kdy se četla Babička, tak už jsem byl u Vinetua a u tří mušketýru a jako ta povinná literatura pro mě byla nuda, jo. Já jsem to, přečetl jsem tisíce knížek za život, ale tu povinnou jako ne. To to mě nebavilo a mě asi jako dítě okouzlo ta romantika v těch knížkách, že jsem už jako jako dítě zakládal prostě různé kluby,jo, tehdy to bylo v osmašedesátém nebo těch letech kdy se uvolnil trošku režim, tak ten Foglar byl jako dostupný, že se to dalo normálně jako koupit. Protože on psal o skautingu a existoval kdysi dávno časopis Mladý hlasatel, který byl jako pro děti, spíš teda pro kluky. Bylo to orientováno jako, jako chlapecká literatura. A on, on vytvořil kluby prostě čtenářů, kdy se děcka vlastně organizovaly, jo, on v tom časopise vycházel nějaký program pro ty kluky, a tak a to mě jako hrozně oslovilo, tak já už jako dítě jsem jsme měli v baráku ve sklepě jsme si domluvili klubovnu. A něco jsme dělali, jo, já už si teďka nevybavím, jak moc rozsáhlá ta činnost byla. Jako že jsme psali kroniky, od dětství, já jsem v tom jako vyrůstal. Tady v tomhle tom. No a k pedagogice volného času jsem se dostal v podstatě náhodou, protože mě škola nebavila, tak jsem až tak excelentní známky neměl, takže jít na gympl, kde bylo takovéto všeobecné vzdělání, tak to pro mě úplně nebylo. Tak rodiče si řekli – kluk má rád přírodu, tak pude na zemědělkou. Že zemědělkou byla v té době od přírody vzdálená jako asi tak milion světelných kilometrů, tak já jsem já jsem vystudoval tu zemědělkou, ale věděl jsem, že to zemědělství, že se tím žít nebude, jo. Byl jsem po škole dva roky na vojně a když jsem to potom řešil, co budu dělat po vojně, tak bylo zrovna volné místo v tehdejší domě pionýrů a mládeže, jo, kde jsem po vojně nastoupil a měl sem na starost tehdy se to dělilo na oddělení, tak já jsem měl já jsem měl oddělení přírodovědy, což byli ochránci přírody a rybářský kroužek a chovatelské kroužky a takové věci, a tak jsem se k tomu vlastně dostal jako mimoděk. Tím, že jsem to jako nějak v sobě měl, jo, že to je, to je ta věc, které se chci asi věnovat, no. A já jsem teďka zapomněl, jak byla ta původní otázka.

Co tě na tom naplňuje, na té práci, nebo co tě nejvíc baví?

No kromě toho, že si jako nemůžu pomoci, jo, stejně jako s muzikou, jo, já prostě od dětství, mě provází touha jako hrát na hudební nástroje a poslouchat muziku, číst knížky, tak jsem si nemohl pomoci ani tady s tím a co mě na tom nejvíc naplňuje? No práce s lidma, jo, práce s děckama a kdybych to měl nějak specifikovat jako co konkrétně. Já mám prostě děcka rád jako lidské bytosti, jo, že mě přijdou úžasní, někdy hrozně vyčerpávající, že jsou to upíři, kteří nám chudákům dospělým vysávají tu energii, ale na druhou stranu z toho člověk z té práce, když se daří, tak té spousty energie zase získám. A dává mi to to, že myslím si, že to udržuje svěží myšlení. Protože děcka řeší úplně jiné věci než my dospělí, že jo. Takže minimálně to mě jako nutí jít s dobou, jo, minimálně co se týče počítačů, technologii sociálních sítí abych věděl, o čem oni mluví. Mám jako spoustu kamarádů, mezi těma dětma, které už dneska nejsou děti, jo. S kterými jsem strávil spoustu času buď v kroužku nebo na táborech, tak opravdu dost dost dobrých kamarádů. A dobré na tom je, že jak jsem říkal, že to člověka udržuje svěžího jako v tom myšlení, tak i to, že my máme s lidma stejné generace potřebu sdílet ty starosti. Věci, které nás trápí jakože drahota, bydlení, špatné platy a to oni jako i když je jim některým táhne jako na čtyřicet, tak oni to jako pořád ještě řeší jinak, než já kterému je jako už přes šedesát.

Jasně. Říkal jsi, že je to někdy s těma dětma vyčerpávající. Můžeš mi to přiblížit, nebo jako popsat, co tím myslíš?

No jednak jako když to vezmu na odpoledních činnost, kterou tady máme, tak v podstatě tu hodinu a půl nebo dvě hodiny, které trvá ten kroužek, tak já musím být neustále jako ve střehu, jo. Protože tam mám menší děti a když máme nachystanou nějakou práci kdy i oni dělají věci samostatně, tak stejně pořád to člověk musí hlídat. Nebo aspoň já mám ty tendence být jako pořád ve střehu, protože nechci, aby si tam někdo ublížil, když děláme se zvířatama v zoo koutku. Tak to je jedna věc. A řek bych že jako v mém věku je jako ta fyzická únava. Jedna věc je ten kroužek, pak jezdívám já na víkendovky, kdy ty děti vydrží. To je v pátek se začíná, v neděli po obědě se končí, jo, tak to jsou dvě noci. Kdy oni vydrží jako hodně dlouho, jo sice když se jde ven míváme v sobotu odpoledne máme jako program, že se jde vždycky někam do okolí, tak to samozřejmě kdy už tam budem, kdy už půjdeme zpátky a nás už bolí nožičky, ale v okamžiku, kdy se dojde zpátky, tak během pěti minut oni jsou zregenerovaní, zatímco já bych si potřeboval hodinu zchrupnout.

Chápu.

Stejně tak i tak, že je tam ten program vlastně od rána a děti, jak jsou v tom cizím prostředí, tak jako moc nepospí. Máme tam děti ve věku šest až deset roků, jo, takže oni moc vylehávat

nepotřebují. Takže tam je od sedmi od rána pohyb a mezi desátou, jedenáctou na ně musíme jako hodně tlačit, jakože teď už je ten čas, kdy se jde jako vážně spát.

Taky jsi říkal, že tím hodně získáš, můžeš mi to rozvést?

Tak to obohacování, spousta jako celoživotních kontaktů a i kamarádů. Mě to obohacuje tím, že já jsem sběratel příběhů, že mě baví, jsou tam výrazné typy, nebo se za ty roky vyskytly výrazné typy dětí. Které mají zajímavé životní osudy, zajímavé životní příběhy ať už v tom jako špatném a nebo i tom dobrém, tak to to mě baví to sbírat, protože jak jsem obtížně vzdělavatelný, tak ty akademické tituly jsem získal až na staré kolena a jenom z toho důvodu, že jsem prostě chtěl se dozvědět víc, jo, že mě hrozně zajímá a baví to, proč lidi a děti se chovají tak jak se chovají. Jo nebo proč dělají ty věci. Takže mě to obohacuje domnívám se jako mentálně, jo, že mě to nutí přemýšlet nad jeho osudy nebo proč se věci děly tak jak se děly. Úplně malé děti člověka naučí, teď to nedokážu pojmenovat, ale nedávat velkou váhu na svoje potřeby, jo, že to je že je člověk unavený, nebo nemocný nebo že úplně není v pohodě. Tak to dětem je jedno. Zvlášť ty malé, ty žijí v zajetí svých potřeb, a to si člověk uvědomí nebo měl by získat takovou pokoru v sobě, že je třeba postarat se o toho malého člověka nejdřív a pak je čas na vlastní potřeby a potíže.

Tohle je hodně zajímavý poznatek. Přišel jsi na to ve své praxi nebo až poté, co jsi se stal rodičem? Nebo vnímáš nějaké propojení?

No tak určitě. Já jsem měl vlastně děti po pěti letech praxe a víc si to člověk uvědomí s těma vlastníma teda. Člověk má přirozeně tendenci to brát tak jak to je. Je to práce, jo. Kdežto u těch vlastních dětí aspoň já to tak mám, že to bylo jako hodně jiné a ty vlastní děti mě hodně vyškolily. Jako v dobrém, jo, že člověk fakt přijde na to, jak to člověk jako dítě má. A pomohlo mi to potom i jako do praxe, že si člověk uvědomí, že to malé dítě je vlastně kopírka, které vyrůstá a taky si nemůže pomoci prostě kopíruje to co vidí kolem sebe, jak se chovají rodiče. A to mě pomohlo potom v té praxi, že když jako si říkám, proč děti nebo proč dítě se projevuje tak, jak se projevuje, tak pak když mluvím s tím rodičem, tak mě jako hodně věcí dojde, jo. Že ty děti mnohdy ty problémy, které my s nima řešíme ony jsou jako v tom nevině, jo. Protože my řešíme věci, které oni si dotáhnou z domova. Jo, takže to. Byl jsem s dětma dva roky na mateřské a říkám jako v dobrém mě to jako hodně vyškolilo a naučili mě paradoxně větší trpělivosti, jo a takové pokoře.

Super, děkuji. Říkal jsi, když řešíš třeba problémy, tak že vidíš, že tam je ten začátek u rodičů. Můžeš mi to nějak přiblížit, jak to myslíš?

Měli jsme, bude to tak 15-20 roků skupinku dětí, která s náma trávila měsíc o prázdninách na táboře. Pravidelně s náma absolvovaly víkendovky a když mám říct jeden příklad, já mám

rád, když dělám s dětma, tak nastavujem pravidla, jo. Ať jsou malé, velké, středoškoláci, vysokoškoláci, tak vždycky začínáme tím, že nastavujeme pravidla. Na kterých se spolu jako domluvíme, jo, nikdy to není tak, že já bych jim řekl – děcka za prvé, za druhé, za třetí. Jasně, v případě, že jsme v prostředí, které by mohlo být jako nebezpečné, nebo já mám potřebu sdělit, že určité věci v tom prostředí, kde jsme podnikat nebudou, protože z mého pohledu je to nebezpečné, tak žádná demokracie, žádné vyjednávání. Tam prostě řeknu ne, takhle to nebude, jo. Ale ten společný čas, který tam trávíme a ten program, tak mám tu zkušenost, že když to probíhá za pomoci nějakých nastavených pravidel, tak je to jednoznačně lepší. Samozřejmě, že strany dětí není stoprocentní dodržování pravidel skoro nikdy. Ale o tom to je, jakože já mám potom tu výhodu jako jim říkat – my jsme nastavily pravidla, vymysleli jsme je společně, a tak by bylo dobré je teďka dodržovat, jo. A ten příklad, který můžu říct byla dívka, kde ta výchova, rodiče byli rozvedeni, a výchova taková jako volná. Jo, že ona maminka měla pocit, že když ji dovolí úplně všechno, že si holka může dělat úplně všechno, tak je to ta správná výchova a ona to tak považovala potom i u nás, jo. Protože pro ni bylo jako normální, že když si dá ve třinácti letech doma s maminkou víno, takže když si potom doveze flašku vína na tábor, takže je to jako v naprostém pořádku, jo. To jsme se docela potýkali nebo těžko se jí to vysvětlovalo, že ale u nás to tak není, jo. Jestli si dá doma víno s maminkou, nám po tom nic není, to je jejich volba, ale u nás že to bude probíhat nějak úplně jinak jo. A to je jako hodně hraniční příklad, ale prostě tak to bylo. U starších dětí je to – starších myslím těch 13,14 a výš je to alkohol, lehké drogy a no, řešili jsme to s pomocí těch pravidel, jo. Dycky sem říkal, jasně, tak doma vám to tolerují, nebo život je takový, že teďka je běžné, že tyhle věci využíváte, ale jako nemůže se to odehrávat v okamžiku kdy jste se mnou. A bylo jako pár okamžiků kdy to děti nechtěly pochopit a bohužel jsme se museli rozloučit. Jo, protože tam už je ta hranice, za kterou já to prostě pustit logicky nemůžu a oni když nejsou to ochotni tolerovat, tak se musíme rozloučit. Nebylo to ale mockrát. Jo, že jsme se většinou jako domluvili.

Jak to vnímáš, spíš jako z pohledu rodiče, jakože kdyby to udělalo třeba tvoje dítě a snažíš se ty problémy řešit z takového postoje anebo spíš to bereš z toho profesního hlediska?

No asi po té vlastní zkušenosti s těma vlastnima dětma určitě je to potom...jsem zastánce metody, kterou Marek Herman nazývá Brutální laskavost. Že jsou prostě nastavené pravidla, které dodržujeme a měl jsem to tak i jako doma s dětma, jo. To jsme jako s dětma nikam nepsali, ale jako oni dobře věděly jsou věci, o kterých se prostě jako nediskutuje. Jako že je to zbytečné, jo. No tak i s dětma v práci jsem toho zastánce. Jakože dát dětem tu volnost,

svobodu rozhodování v těch oblastech, kde to má smysl a kde to odpovídá jejich věku a schopnostem. Jo a rozhodovat o tom, že budou pít alkohol a kouřit a hulit trávu, to ať nehlědě na jakékoliv úmluvy nebo tak, tak to je pro mě jednoznačné rozhodnutí, které má udělat dospělý člověk, ne dítě. A ta brutální laskavost, kdy bych to měl nějak přiblížit. Si vybavuju scénku, kdy jsme byli na nějakém pobytu s gymnáziem vsetínským. To byli myslím, byli to asi primáni, takže jako teoreticky šestá třída, ale jako myslím si, že v šesté třídě by mělo být dítě schopno udělat rozhodnutí. Když jde ven, jak se obleče a jestli bude pršet, že si má vzít pláštěnku nebo deštník. Za mě, jestli to neumí udělat, tak maminka s tatínkem někde udělali chybu. Což já jako úplně už napravit jako nemůžu, jo. A šli jsme na nějakou odpolední výpravu, kdy jsme měli jít na úplně nějaké přírodní rezervace, která byla nějak vzdálená a bylo jasné, že budem celé odpoledne venku. A to počasí bylo takové předprázdninové bouřkové. A než jsme vycházeli, tak jsme upozorňovali děcka, ať se na to připraví. Že prostě ta možnost bude. A než jsme vycházeli, tak já jsem jim říkal – tak jako jdeme, pravděpodobně bude na 90 procent pršet. Jestli jste si nezvali pláštěnky a deštníky, je to špatné rozhodnutí, které potom už nepude zvrátit. Když budeme venku. Tak si vybavuju, jak se ti učitelé smáli, jak se jim to líbilo jako ta formulace. Takže jsme vyšli, samozřejmě tam byli lidi, kteří si nevzali nic a promokli do nitě. Možná to bylo pro ně pro příště ponaučení, že je třeba myslet trochu víc dopředu. Anebo taky ne, jo.

Rozlišuju dítě, které má 12 roků, už ho rozhodně nehodlám poučovat. Když se rozhodne jít ven ve špatném oblečení nebo nevzít si tu pláštěnku, tak to jako neřeším. Říkám, je to špatné rozhodnutí, které udělalo to dítě a myslím si, že prostě ve dvanácti letech tenhle ten člověk tyhle ty věci už musí umět řešit. Druhá věc je, že s tříletým nebo s šestiletým dítětem o tom nebudu diskutovat. To si prostě obleče a vezme to, co jako řeknu já. Jo, takže tam si nemyslím, že ty schopnosti a dovednosti už jsou. A taky si myslím, že když se děti jako vychovávají tímhle stylem, že za ně všechno nemusíme dělat, jo že mají děti doma svoje povinnosti i tady i v práci. Když to vztáhnou na zoo koutek, tak tam mají děti taky povinnosti. Nechodí si jenom hrát, jo, pracujeme s živými tvory a oni ví, že když přijdou do kroužku, tak máme povinnost se o zvířata postarat jako vyčistit jim, kteří to potřebují, nakrmit je, dát jim pití. Jo a stejně tak by měly mít děti povinnosti doma i ti malíci, ti můžou vykonávat nějaké domácí práce nebo nebo při nich pomáhat, jo.

Snažíš se komu nahlížet spíš jako rodič nebo co se týče té empatie, když ti dítě pláče na pobytovém táboru, jak na to nahlížíš, jak to vnímáš?

Rozhodně je tam rozdíl. A já teďka nedokážu poznat, jestli je to tím, že já už jsem prostě starej a ti moje kolegové jsou prostě mladí jo. Protože prostě jsou to jako lidi mezi dvacátým,

třicátým rokem. Spousta z nich děti nemá svoje ještě a no tak teďka to nedokážu definovat, jestli je to tím rodičovstvím i z toho důvodu, že já jsem jako člověk tak jako víc úzkostný. Jo, že celý život sem byl jí ikdyž sme byli jako ještě před dvaceti lety, co jsem jezdil s klukama tábořit, tak já jsem byl vždycky ten hlídač, který říkal – hoši, ale tohleto už je myslím za hranou, že by to mohlo být nebezpečné, že by si mohl někdo ublížit. Mám to v sobě tak nějak jako odjakživa, no, tak takže to nedokážu úplně posoudit, ale pravdou je, že mladí lidi ty situace vyhodnocují jinak. Nejsou tak úzkostliví, což je možná ale někdy dobře. Jo, že to, když jsem byl mladý tak rozhodně jsem si s dětma nedělal takové starosti, jak teď když hlídám vnučku. Jo tak to je pro mě dvojnásob vyčerpávající, protože to jako hlídám asi desetkrát víc než vlastní děti.

Jak reaguješ na ty potřeby té vnučky, těch dětí v práci.

To jsou dvě věci, na potřeby vnučky reaguju tak, že ta může všechno. Žádné pravidla neexistují. Ona je má taky na háku jako. No já tu dobu, kdy byly děti malé, kdy jsem byl s nima na mateřské, hrozně rád na to vzpomínám, jo. To byly ty nejkrásnější roky, co jsem prožil. Teďka když vidím tu vnučku, to je úplně jak když vidím svoje děti, když byly malinký... tak prostě si nemůžu pomoci jako, ta může opravdu úplně všechno.

Ještě co se té práce a stylu komunikace s dětmi. Jsi spíš autoritativní typ, nebo spíš preferuješ liberální? Tam jsi mluvil o tom nastavení pravidel, můžou s tebou diskutovat ohledně těch pravidel, nebo spíš řekneš ne, takhle to bude a prostě přes to nejede vlak?

Tak já to řeknu konkrétně. Ta oblast, o které se nedisktuje je ta, že večerka je v 22hodin, že když mluvím třeba o Hájence, že rybník je zakázaná zóna, ke které sami prostě nejdou. A x dalších věcí jo, kdy je to tak techničtějšího rázu, aby si prostě neublížili. Další věc, o které nedisktuju je – jezdí k nám na víkendovky chlapec, který má mentální i tělesné handicap a tam je jako jasná správa směrem k dětem, že to je člověk, z kterého si nikdo nebude dělat legraci. Nikdy. Za žádných okolností. Jo, že když se to stane, tak to bude ten okamžik, kdy se jako okamžitě rozloučíme. A věci, o kterých debatujem, tak to jsou ty, jak bude probíhat ten náš život, jo, tam. Ten čas, který strávíme spolu. Zase to zadání těch pravidel je, že jdeme vymýšlet, jak to uděláme, aby nám tam bylo spolu dobře. A většinou, dělááme to posledních 30 let i se školama na pobytových programech a ty zásady ke kterým dojdeme, tak jsou většinou stejný, jo, prostě ve finále všichni víme, jak se máme chovat, aby nám bylo spolu dobře, ale prostě ty vzorce, které si táhneme z domu jsou někdy špatně překonávatelné. A musíme si ty věci pojmenovávat a mluvit o nic. A tak to jsou věci o kterých diskutujem.”

Myslíš, že tadyta profese je výhoda pro lidi, kteří jsou rodičem?

Byla to velká výhoda mít takovou práci, protože jsme s dětma hlavně když byli menší, v ní strávili spoustu času. Společně. Jo, že děti přišly nebo vyzvednul jsem je z družiny a šly buď ke mně kroužku nebo k někomu z kolegů do kroužku. To samé, kdy se dělaly víkendové akce, tak tam mohly být s náma. Měsíc o prázdninách strávili se mnou jako fyzicky. Tehdy, když jsem byl ještě mladej, tak jsem ty čtyři týdny ještě tábořit vydržel a oni tam byli rádi a byl to čas, který jsme strávili spolu.

Jim to taky asi taky dalo hodně do života, co se týče té společenské gramotnosti...

To je otázka spíše pro ně, ale z mého pohledu rozhodně. Syn chvíli jako externista pracoval s náma na pobytových programech, na táborech a v podstatě v dnešní době se žije jako učitel.

Děkuji. Je ještě něco, co bys chtěl taky zmínit a nezmínili jsme? Něco k tomu všemu dodat?

Že jsem si řekl vše podstatné.

Tak já děkuji za velice příjemný rozhovor.

Za málo.

PŘÍLOHA III: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

není v pohodě. ^{pochopení dět. chování} Tak to dětem je jedno. Zvlášť ty malé, ^{větší pochopení pro potřeby dětí} ty žijí v zajetí svých potřeb a to si

2 člověk uvědomí nebo měl by získat takovou pokoru v sobě, že je třeba postarat se o toho

3 ^{pokora a empatie} malého člověka nejdřív a pak je čas na vlastní potřeby a potíže.

OT4 Tohle je hodně zajímavý poznatek. Přišel jsi na to ve své praxi nebo až poté, co jsi se stal rodičem? Nebo vnímáš nějaké propojení?

4 No tak určitě. Já jsem měl vlastně děti po pěti letech praxe a ^{uvědomění kvůli rodičovství} víc si to člověk uvědomí s těma

5 vlastníma tēda. Člověk má přirozeně tendenci to brát tak jak to je. Je to práce, jo. Kdežto u

6 těch vlastních dětí aspoň já to tak mám, že to bylo jako hodně jiné a ty vlastní děti mě hodně ^{vliv rodičovství}

7 vyškolily. Jako v dobrém, jo, že člověk fakt přijde na to, jak to člověk jako dítě má. A pomohlo

8 ^{zkušenost převedení do praxe} mi to potom i jako do praxe, že si člověk uvědomí, že to malé dítě je vlastně kopírka, které

9 vyrůstá a taky si nemůže pomoci prostě kopíruje to co vidí kolem sebe, jak se chovají rodiče.

10 A to mě ^{pochopení dětského chování} pomohlo potom v té praxi, že když jako si říkám proč děti nebo proč dítě se

11 ^(pokorou s dětmi) projevuje tak, jak se projevuje, tak pak když mluvím s tím rodičem, tak mě jako hodně věci

12 ^{vliv rodičů} dojde, jo. Že ty děti mnohdy ty problémy, které my s nima řešíme ony jsou jako v tom.

13 ^{vliv rodičů} nevinně, jo. Protože my řešíme věci, které oni si dotáhnou z domova. Jo, takže to. Byl jsem

14 s dětma dva roky na mateřské a říkám jako v dobrém mě to jako hodně vyškolilo a naučili mě

15 ^{vliv rodičovství - emocií samotnou} paradoxně větší trpělivosti, jo a takové pokorě.

OT5 Super, děkuji. Říkal jsi když řešíš třeba problémy, tak že vidíš, že tam je ten začátek u rodičů. Můžeš mi to nějak přiblížit jak to myslíš?

16 Měli jsme, bude to tak 15-20 roků skupinku dětí, která s náma trávila měsíc o prázdninách na

17 táboře. Pravidelně s náma absolvovaly víkendovky a když mám říct jeden příklad, já mám

18 rád, když dělám s dětma, tak nastavuju pravidla, jo. Ať jsou malé, velké, středoškoláci,

19 vysokoškoláci, tak vždycky začínáme tím, že nastavujeme pravidla. Na kterých se spolu jako ^{metoda} domluvíme, ^(bezdolní) ^{rozsudnosti} nikdy to není tak, že já bych jim řekl – děcka za prvé, za druhé, za třetí.

20 ^{domluvíme} Jasné, v případě, že jsme v prostředí, které by mohlo být jako nebezpečné, nebo já mám

21 potřebu sdělit, že určité věci v tom prostředí, kde jsme podnikat nebudou, protože z mého

^{Dodatečnými pravidly je státní hlava v oblasti bezpečnosti nebo respektu}